

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

Тетяна БІЛАН, Оксана ЗЕЛЕНА, Оксана ПЕТРІВ

**ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНЕ МИСТЕЦТВО
ТА ХУДОЖНІ ПРОМИСЛИ**

Методичні матеріали до практичних занять

Дрогобич
2025

Рекомендовано вченою радою Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (протокол № 13 від 27.11. 2025 р.)

Рецензенти:

Сидор Михайло Богданович – кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри вокально-хорового, хореографічного та образотворчого мистецтва Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

Дротенко Валентина Іванівна – кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, соціології та політології імені професора Валерія Скотного Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

Відповідальна за випуск

Скотна Н.В., доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії, соціології та політології імені професора Валерія Скотного Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка.

Тетяна Білан, Оксана Зелена, Оксана Петрів

Декоративно-прикладне мистецтво та художні промисли: методичні вказівки до практичних занять. Дрогобич : Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, 2025. 52 с.

Пропонований навчально-методичний посібник укладений відповідно до програми курсу «Декоративно-прикладне мистецтво та художні промисли» складена на основі освітньої програми «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво» для підготовки фахівців першого (бакалаврського) рівня вищої освіти Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Посібник містить теоретичні питання для обговорення, літературу, методичні поради, теми для індивідуальних творчо-прикладних завдань, контрольні запитання та завдання для перевірки знань.

Т. Білан, О. Зелена, О. Петрів, 2025
Дрогобицький державний педагогічний
університет імені Івана Франка, 2025

ЗМІСТ

ВСТУП	4
Тема 1. Декоративно-прикладне мистецтво як предметно-духовний світ людини.....	5
Тема 2. Особливості розвитку декоративно-прикладного мистецтва зарубіжних країн	8
Тема 3. Декоративно-прикладне мистецтво як елемент розвитку української культури давньої доби	11
Тема 4. Українське декоративно-прикладне мистецтво XIV – XVIII ст.....	15
Тема 5. Українське декоративно-прикладне мистецтво XIX – середини XX ст.....	18
Тема 6. Українське декоративно-прикладне мистецтво кінця XX – початку XXI століття.....	22
Тема 7. Традиційне вбрання українців та вишивка як зразок матеріально-духовної культури	25
Тема 8. Художнє ткацтво та вибійка.....	30
Тема 9. Декоративний розпис як види народного мистецтва.....	33
Тема 10. Художня обробка скла, дерева, металу, шкіри та каменю.....	37
Тема 11. Витинанка. Плетіння з природних матеріалів. Художня кераміка	44
ПРЕДМЕТНИЙ ПОКАЖЧИК.....	51

ВСТУП

Декоративно-прикладне мистецтво та народні художні промисли є важливим складником національної культурної спадщини, предметом естетично-духовного досвіду та вираження самобутності й ідентичності українського народу. Воно поєднує в собі утилітарне значення та художню цінність, матеріальні потреби та духовні запити людини, зберігаючи світоглядний код поколінь. Опанування засад декоративно-прикладного мистецтва у процесі професійної підготовки здобувачів вищої освіти сприяє розвитку їхнього художньо-творчого мислення, естетичного смаку, а також збереженню й популяризації традицій народного ремесла в сучасних культурно-мистецьких та освітніх контекстах.

Посібник має на **меті** надати методичну підтримку здобувачам вищої освіти за освітньою програмою «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво» першого (бакалаврського) рівня Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Видання покликане допомогти студентам у підготовці до практичних занять, організації самостійної роботи та виконанні творчих завдань.

Структура посібника охоплює 11 комплексних тем, які відображають як генезу світового й українського декоративного мистецтва від давніх часів до сьогодення, так і специфіку окремих видів художньої практики (вишивка, ткацтво, вибійка, декоративний розпис, писанкарство, витинанка, кераміка, обробка дерева, металу, скла, шкіри та каменю).

Кожен розділ посібника містить перелік теоретичних питань для обговорення, список рекомендованих інформаційних джерел, методичні поради щодо опрацювання матеріалу, теми для індивідуальних творчо-прикладних завдань, а також контрольні, проблемні та дискусійні запитання для перевірки знань.

Тема 1. Декоративно-прикладне мистецтво як предметно-духовний світ людини

Практичні заняття 1-4.

Теоретичні питання:

1.Поняття «декоративно-прикладне мистецтво».

1.1.Композиційна закономірність, символіка форми та кольору декоративних виробів.

1.2. Стилистична інтерпретація декоративно-прикладного мистецтва.

1.3. Стилзація творів декоративно-прикладного мистецтва.

1.4. Засоби виразності у декоративно-прикладному мистецтві.

1.5. Основні чинники розвитку декоративно-прикладного мистецтва.

2.Морфологія декоративно-прикладного мистецтва.

2.1. Види художньої практики.

2.2. Основні групи декоративно-прикладного мистецтва.

2.3. Принципи класифікації декоративно-прикладного мистецтва.

2.3. Головні техніки декоративно-прикладного мистецтва.

3.Орнамент в декоративно-прикладному мистецтві.

3.1. Призначення орнаменту.

3.2. Особливості орнаменту.

3.3. Способи організації орнаменті.

3.4. Композиційна закономірність, символіка форми та кольору в орнаменті.

4. Народні художні промисли в Україні.

4.1. Різновиди народних художніх промислів.

4.2. Осередки народних художніх промислів України.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

1. Біляшевський М.Ф. Українське народне мистецтво. Харків: Видавець Олександр Савчук, 2022. 168 с.

2. Гулей О.В. Декоративно-прикладне мистецтво. Навч. посібник. Суми: Видавництво СумДПУ, 2010. 152 с.

3. Декоративне мистецтво України крізь віки: монографія / НАН України, ІМФЕ ім. М. Рильського. Київ, 2019. 876 с.

4. Історія декоративно-прикладного мистецтва: Конспект лекцій [Електронний ресурс]: навч. посіб. для студ. спеціальн. 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація» /КПІ ім. Ігоря Сікорського; уклад.: С. В. Оляніна. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2020. 52 с.

5. Никифоров А.М., Гулей О.В. Декоративне мистецтво: навчально-методичний посібник. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2021. 364 с.

Методичні поради

При підготовці **першого питання** передусім студентам слід знайомитися з основними поняттями та видами декоративно-прикладного мистецтва, розкрити його роль у культурному розвитку суспільства. Під час підготовки варто проаналізувати композиційні закономірності декоративних виробів, звертаючи увагу на гармонію форми, кольору й фактури, а також розкрити символіку основних художніх елементів. Доцільно простежити еволюцію стилістичних напрямів у декоративно-прикладному мистецтві, визначити характерні риси стилізації у творах різних історичних періодів.

Рекомендується вивчити засоби виразності, які застосовуються для створення художнього образу (лінія, ритм, орнамент, колір, пропорції тощо), та виявити чинники, що впливають на розвиток цього виду мистецтва – соціальні, культурні, технологічні. Для глибшого засвоєння матеріалу варто опрацювати зразки народного і сучасного декоративно-прикладного мистецтва, рекомендується коротке повідомлення або презентація з ілюстраціями.

Для вивчення **другого питання** студентам потрібно зосередити увагу на вивченні структури та системи морфології декоративно-прикладного мистецтва, його основних елементів і взаємозв'язків. Насамперед варто з'ясувати сутність поняття морфології у контексті декоративно-прикладного мистецтва, розуміючи її як науку про форму, будову й видову різноманітність художніх творів. Доцільно опрацювати класифікацію видів художньої практики – розглянути різницю між ужитковими, декоративними, художньо-промисловими та народними формами діяльності.

Особливу увагу слід приділити основним групам декоративно-прикладного мистецтва (текстиль, кераміка, художній метал, дерево, скло, художня обробка каменю тощо), визначивши їх специфіку, матеріали та технологічні особливості. Студентам варто засвоїти принципи класифікації декоративно-прикладного мистецтва за функціональною, матеріально-технічною та художньо-стилістичною ознаками.

Також важливо ознайомитися з головними техніками – гончарство, ткацтво, різьблення, розпис, вишивка, інкрустація, карбування тощо, розглянувши приклади їх використання в народних і сучасних традиціях.

Підготовка студентами **до третього питання** передбачає глибоке опрацювання сутності і художнього значення орнаменту як одного з провідних засобів естетичного вираження. Насамперед слід з'ясувати призначення орнаменту – його роль у прикрашанні предметів, у структуризації поверхні виробу та в передачі символічного змісту. Варто проаналізувати особливості орнаменту, зокрема ритмічність, повторюваність, стилізацію форм, взаємозв'язок із матеріалом і конструкцією предмета.

Під час пошуку відповіді на питання потрібно звернути увагу на способи організації орнаменту – стрічковий, сітчастий, центричний, площинний тощо,

а також простежити, як вибір композиційної структури впливає на естетику виробу.

Окремо рекомендується розглянути композиційні закономірності, символіку форми та кольору, визначаючи, як різні елементи орнаменту (геометричні, рослинні, тваринні, антропоморфні мотиви) втілюють світоглядні уявлення народу.

Теми для індивідуальних творчо-прикладних завдань

- Напишіть есе «Морфологія декоративно-прикладного мистецтва – духовне чи матеріальне надбання людства?»
- Відтворіть способи організації орнаментів.

Контрольні запитання та завдання для перевірки знань

Творчі завдання:

- Як Ви розумієте поняття матеріального та духовного як цілісності форм культури?
- Що, на Вашу думку, характерно для розвитку та становлення народного мистецтва?
- Як Ви розумієте твердження: «Декоративно-прикладне мистецтво як предметно-духовний світ людини»?
- Як Ви розумієте твердження: «Декоративно-прикладне мистецтво як складова матеріально-духовної та художньої культури народу»?

Проблемні завдання:

- Що, на вашу думку, варто знати про художні витвори народного мистецтва?
- Що, на вашу думку, варто знати про класифікацію декоративно-прикладного мистецтва?
- Які функції декоративно-прикладного мистецтва можете назвати основними, чому?
- Що включає в себе композиційна закономірність в орнаменті?
- Який вид народного ремесла є найдавнішим в Україні? Чому?
- Які види симетрії використовуються в орнаментальних і декоративних зображеннях?

- Що є засобом виразності в орнаменті?

Дискусійні питання:

- Чим вражає мене українське декоративно-прикладне мистецтво?
- Чим вражають витвори зарубіжного декоративно-прикладного мистецтва?
- Чим захоплює символіка форми та кольору в орнаменті?

Тема 2. Особливості розвитку декоративно-прикладного мистецтва зарубіжних країн

Практичні заняття 5-7.

План:

Теоретичні питання:

- 1. Декоративно-прикладне мистецтво Стародавнього Світу.**
 - 1.1. Стародавній Єгипет: єдність стилю у декоративно-прикладному мистецтві.
 - 1.2. Декоративне мистецтво Близького Сходу.
 - 1.3. Декоративно-прикладне мистецтво Стародавнього Китаю, Японії та Індії.
- 2. Декоративно-прикладне мистецтво Античності та Середньовіччя.**
 - 2.1. Декоративно-прикладне мистецтво доби Античності: егейська культура.
 - 2.2. Декоративне мистецтво Стародавньої Греції, Стародавнього Риму.
 - 2.3. Декоративне мистецтво Середньовічної Європи.
 - 2.4. Декоративно-прикладне мистецтво Візантії.
- 3. Декоративно-прикладне мистецтво XVI – XX століть.**
 - 3.1. Декоративно-прикладне мистецтво доби Ренесансу.
 - 3.2. Особливості втілення елементів декоративного мистецтва у період Нового часу.
 - 3.3. Декоративно-прикладне мистецтво доби Новітнього часу.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

1. Абрамович С.Д. Церковне мистецтво: навчальний посібник. Київ: Кондор, 2005. 206 с.
2. Грищенко В.С. Людина і культура: навч. посібник. Київ: Либідь, 2000. 368 с.
3. Гулей О.В. Декоративно-прикладне мистецтво. Навч. посібник. Суми: Видавництво СумДПУ, 2010. 152 с.
4. Історія декоративно-прикладного мистецтва: Конспект лекцій [Електронний ресурс]: навч. посіб. для студ. спеціальн. 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація»/КПІ ім. Ігоря Сікорського; уклад.: С. В. Оляніна. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2020. 52 с.

Методичні поради

При підготовці до першого питання доцільно звернути увагу на порівняльний аналіз стилів та художніх технік різних культур Стародавнього Світу. Вивчаючи мистецтво Стародавнього Єгипту рекомендується виділити основні ознаки єдності стилю у декоративно-прикладному мистецтві, такі як символіка, канонічність форм, використання кольору та матеріалів.

Далі доцільно відзначити особливості декоративного мистецтва Близького Сходу: орнаменту, геометричних мотивів та техніки роботи з металом і керамікою.

При вивченні мистецтва Стародавнього Китаю, Японії та Індії варто акцентувати увагу на специфіку матеріалів, ритуальні та функціональні аспекти виробів, а також на вплив філософських та релігійних традицій на декоративно-прикладне мистецтво.

Необхідність зосередитися на особливостях художніх стилів та функціональному призначенні виробів Античності та Середньовіччя передбачає вивчення **другого питання**. В першу чергу рекомендується проаналізувати мотиви орнаментів, техніку кераміки та металопластики, а також символічне значення декоративних елементів Егейської культури.

Далі варто звернути увагу на розвиток скульптурних і архітектурних елементів у декоративно-прикладному мистецтві Стародавньої Греції та Риму, визначити характерні стилі орнаментів та матеріали виробів. Охарактеризувати чорнофігурний та червонофігурний види вазопису Стародавньої Греції.

При вивченні мистецтва Середньовічної Європи доцільно підкреслити релігійне спрямування мистецтва, геральдичні мотиви та розвиток технік мозаїки, різьблення й гравіювання.

Характеризуючи мистецтво Візантії, слід звернути увагу на багатство декоративного оздоблення храмів, використання емалі, мозаїки, текстилю та ювелірних виробів, а також на синтез класичних і східних традицій. Рекомендується підготувати порівняльний аналіз стилів, конкретні приклади артефактів та ілюстративний матеріал, що відображає специфіку кожної культури та епохи.

Підготовка **третього питання** до семінарського заняття передбачає вивчення виникнення та розвитку художніх стилів у контексті соціально-культурних змін. У мистецтві епохи Ренесансу рекомендується виділити відродження класичних форм, гармонію пропорцій, увагу до деталей та розмаїття матеріалів у декоративних виробках. Охарактеризувати Романські вітражі.

Розкриваючи мистецтво Нового часу слід проаналізувати різноманітність стилів (бароко, рококо, класицизм, модерн), особливості орнаментальних рішень, нові технології обробки матеріалів і функціональне призначення виробів.

При вивченні декоративно-прикладного мистецтва Новітнього часу важливо підкреслити експерименти з формою, кольором і матеріалом, розвиток промислового виробництва, вплив модернізму та авангардних течій на декоративно-прикладне мистецтво. Для ефективної підготовки питання корисно підготувати конкретні приклади предметів, порівняти стилі різних епох і підготувати візуальні ілюстрації, що демонструють еволюцію декоративних форм та матеріалів.

Теми для індивідуальних творчо-прикладних завдань

- Напишіть есе «Чи захоплюється ювелірним мистецтвом Стародавнього Єгипту?»
- Відтворіть способи розписів кераміки стилю «камарес».
- Відтворіть коринфську техніку давньогрецького декоративного мистецтва.
- Відтворіть мотиви візантійських тканин.

Контрольні запитання та завдання для перевірки знань

Творчі завдання:

- Що, на Вашу думку, характерно для виробів з каменю в Стародавньому Єгипті?
- Як Ви розумієте твердження: «Декоративно-прикладне мистецтво Стародавнього Єгипту мало чималий вплив на мистецтво інших країн»?
- Що характерно для основних ознак китайського декоративного мистецтва?
- Розкрийте основні риси японського стилю декоративного мистецтва.
- Як Ви розумієте твердження: «Обробка дорогоцінних металів – вершина критського мистецтва»?
- Як Ви розумієте твердження: «У Стародавній Греції відомими були два види вазопису: чорнофігурний та червонофігурний»?
- Що на вашу думку відрізняє давньоримську кераміку від давньогрецької?
- Що характерно для романських вітражів?
- Що характерно для декоративних мотивів різьблення по каменю в добу Ренесансу?
- Що характерно для богемського стилю в декоративному мистецтві?

Проблемні завдання:

- Надайте свої міркування щодо єдності стилю в декоративно-прикладному мистецтві Стародавнього Єгипту.
- Що, на вашу думку, варто знати про ювелірне мистецтво Месопотамії?
- Яке значення для Китаю мало мистецтво лакування?
- Що, на вашу думку, варто знати про шумерську мозаїку?
- Що характеризує основні мотиви розписів критського декоративного мистецтва?
- Як можете охарактеризувати особливості призначення еллінської кераміки?
- Які можете назвати найефективніші зразки римського декоративного мистецтва?
- Які види декоративного мистецтва розвивалися в романський період?
- Надайте свої міркування щодо розвитку кераміки в стилі ренесанс.

Дискусійні питання:

- Чим вражають керамічні вироби Стародавнього Єгипту?
- Чим вражають витвори близькосхідної розписної кераміки?
- Чим вражають керамічні вироби Китаю?
- Чим вражають ювелірні вироби Індії?
- Чим вражає єгипетська кераміка?
- Чим вражають одяг та прикраси Стародавньої Греції?
- Чим вражають одяг та прикраси Стародавнього Риму?
- Чим вражають керамічні вироби готичного періоду?
- Чи залишили візантійці зразки обробки каменю?
- Чи є різноманітною візантійська кераміка?
- Чим вражає стилістика декоративного мистецтва в Новому часі?
- Чим вражає стилістика декоративного мистецтва в Новітньому часі?

Тема 3. Декоративно-прикладне мистецтво як елемент розвитку української культури давньої доби

Практичні заняття 8 – 10.

План:

Теоретичні питання:

- 1. Перші пам'ятки народного та декоративного мистецтва.**
 - 1.1. Фігуративне та декоративне мистецтво палеоліту.
 - 1.2. Утилітарні та символіко-декоративні функції межирицьких жител.
 - 1.3. Антропоморфна пластика Трипілля.
 - 1.4. Декоративно-прикладне мистецтво кіммерійців, скіфів, сарматів.
- 2. Особливості побутування та поширення ужиткового мистецтва давнього часу на теренах України.**
 - 2.1. Основні риси побутування декоративно-прикладного мистецтва міст Північного Причорномор'я.
 - 2.2. Фігурний посуд.
 - 2.3. Торевтика та ювелірне мистецтво.
 - 2.4. Види художнього дерева (скульптурне, рельєфне, інтарсійно-інкрустаційне).
- 3. Історія розвитку народного та декоративно-прикладного мистецтва Київської Русі.**
 - 3.1. Одяг.
 - 3.2. Вишивка. Золотошвейництво.
 - 3.3. Кераміка.
 - 3.4. Різьба по дереву.
 - 3.5. Обробка металу.
 - 3.6. Гутне скло.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

1. Глушко М. С. Історія народної культури українців. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2014. 416 с.
2. Гулей О.В. Декоративно-прикладне мистецтво. Навч. посібник. Суми: Видавництво СумДПУ, 2010. 152 с.
3. Декоративне мистецтво України крізь віки: монографія. НАН України, ІМФЕ ім. М. Рильського. Київ, 2019. 876 с.
4. Історія декоративного мистецтва України: У 5 т. Т 1. Гол. ред. Скрипник Г. НАН України, ІМФЕ ім. М. Рильського. Київ, 2010. 680 с.
5. Історія декоративно-прикладного мистецтва: Конспект лекцій: навч. посіб. для студ. спеціальн. 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація». КПІ ім. Ігоря Сікорського; уклад.: С. В. Оляніна. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2020. 52 с.
6. Кравич Д.П., Овсійчук В.А., Черепанова С.О. Українське мистецтво. Навч. посібн.: У 3 ч. Ч 1. Львів: Світ, 2003. 256 с.

Методичні поради

При вивченні **першого питання** студенти найперше мають усвідомити історичний та соціокультурний аспект виникнення перших пам'яток народного та декоративного мистецтва на території сучасної України. Важливо звертати увагу на взаємозв'язок форми та функції творів. Фігуративне та декоративне мистецтво палеоліту вимагає аналізу мотивів та символів, відтворених у малюнках і різьбі на кістці, камені чи глині, і розуміння їх магічної чи ритуальної ролі. Утилітарні та символіко-декоративні функції межиріцьких стоянок слід розглядати через поєднання побутового призначення та художнього оформлення житла, що відображає світогляд давніх людей.

Підкреслити, що антропоморфна пластика Трипілля демонструє розвиток уявлень про людину та її роль у суспільстві, тому варто порівнювати стилістику та символіку фігурок.

Декоративно-прикладне мистецтво кіммерійців, скіфів та сарматів доцільно вивчати крізь призму орнаментальних мотивів, матеріалів та технік обробки, а також їхнього функціонального та ритуального значення, що дозволяє простежити поступовий розвиток декоративних традицій на українських теренах.

Насамперед при вивченні **другого питання** студенти мають окреслити історико-культурний контекст побутування ужиткового мистецтва на теренах України (контакти степових і античних центрів, торгівля, функції речей у побуті та ритуалі). Виокремити осередки Північного Причорномор'я (Ольвія, Херсонес, Тіра та ін.). Звернути увагу на хронологію, матеріали, техніки, провідні орнаментальні мотиви й типологія виробів.

Далі провести візуально-типологічний аналіз, вивчаючи форму, пластику, сюжети, функції). Для торетики та ювелірного мистецтва

виокремити техніки (карбування, лиття, гравірування, філігрань, зернь, інкрустація), матеріали (бронза, срібло, золото) й характерні композиційні прийоми, додавши ескізи або фото-фіксацію деталей. Розкриваючи художнє дерево коротко показати різницю між скульптурним, рельєфним та інтарсійно-інкрустаційним напрямками (інструменти, породи деревини, місця побутування, збережені приклади). Обов'язково зіставляти локальні особливості з впливами античних полісів і кочових культур, позначати ареали на карті та будувати міні-хронологію.

Розкриваючи **третє питання** студентам рекомендується звернути увагу на взаємозв'язок між побутом, світоглядом та художніми традиціями того часу. Вивчаючи одяг, важливо простежити особливості крою, матеріалів і орнаментики, які відображали соціальний статус та регіональні відмінності.

Аналізуючи вишивку та золотошвейництво, слід розглянути символіку орнаментів, техніки виконання і роль цих мистецтв у культових і світських виробках.

При дослідженні кераміки варто звернути увагу на форми, декор і технологію виготовлення посуду, а також на вплив місцевих традицій і візантійських зразків.

Вивчаючи різьбу по дереву, варто зосередитись на мотивах орнаменту, їхньому значенні та застосуванні в архітектурі й побутових речах. Під час ознайомлення з обробкою металу рекомендується дослідити ювелірні вироби, техніку перегородчастої емалі, лиття й карбування. Окрему увагу приділіть гутному склу, його формам, кольоровій гамі та декоративним прийомам, які свідчать про високий рівень ремісничої культури Київської Русі.

Під час викладу важливо вказувати впливи Візантії, степових і скандинавських традицій на мистецтво Київської Русі.

Теми для індивідуальних творчо-прикладних завдань

- Напишіть есе «Особливості створення предметів естетико-символічного середовища в первісному мистецтві».
- Відтворіть способи розписів ваз міст Північного Причорномор'я».
- Напишіть есе «Що я знаю про килимарство Київської Русі?»

Контрольні запитання та завдання для перевірки знань

Творчі завдання

- Що, на Вашу думку, характерно для орнаментально-знакової системи в давньому мистецтві?
- Розкрийте особливості форми та геометричного орнаменту статуеток Мізіна.
- Що характерно для керамічних комплексів трипільських поселень?

- Що на вашу думку складає основу декоративних елементів в монументальному мистецтві бронзової доби на теренах України (Кам'яна Могила)?

- Що характерно для вбрання трипільців?

- Що характерно для фрескового живописі скіфів?

- Як Ви розумієте твердження: «Елліно-скіфське мистецтво IV ст. до н.е. – одна з найяскравіших сторінок розвитку художнього металу міст Північного Причорномор'я»?

- Як Ви розумієте твердження: «Фігурний посуд –одна з найцікавіших груп античної кераміки міст Північного Причорномор'я»?

- Що, на Вашу думку, є найвидатнішими пам'ятками декоративного декоративного мистецтва Київської Русі?

- Розкрийте особливості давньоруського шитва.

Проблемні завдання

- Надайте свої міркування щодо своєрідності кістково-декоративних композицій межиріцьких жител.

- Що, на вашу думку, варто знати про прикраси трипільців?

- Яке значення має оздоблення мальованої кераміки?

- Що, на вашу думку, варто знати про поліхромно-інкрустаційний стиль декоративного мистецтва сарматів?

- Який вплив античного мистецтва на розвиток декоративного мистецтва Північного Причорномор'я?

- Як можете охарактеризувати техніки декорування тканин та одягу Київської Русі?

Дискусійні питання

- Чим представлене декоративне мистецтво доби палеоліту на теренах України?

- Чим вражають стилістичні особливості декоративного мистецтва кіммерійців?

- Чим вражають зооморфні та антропоморфні образи декоративного мистецтва скіфів?

- Чим вражають форми і види еллінських ювелірних прикрас міст Північного Причорномор'я?

- Чим вражають художньо-стилістичні особливості декоративно-прикладного мистецтва Київської Русі?

- Коли досягло декоративне мистецтво Київської Русі свого найвищого розквіту?

Тема 4. Українське декоративно-прикладне мистецтво XIV – XVIII ст. Практичні заняття 11 – 14.

План:

Теоретичні питання:

- 1. Етапи розвитку українського декоративно-прикладного мистецтва XIV – XVIII століть.**
 - 1.1. Декоративно-прикладне мистецтво пізнього Середньовіччя.
 - 1.2. Ренесанс в декоративно-прикладному мистецтві.
 - 1.3. Бароко та рококо в декоративно-прикладному мистецтві.
- 2. Оригінальність та неповторність виробів народного мистецтва як основи української художньої культури.**
 - 2.1. Художнє цехове та мануфактурне ремесло.
 - 2.2. Вишивка та гаптування Вироби з бісеру.
 - 2.3. Хоругви. Золото-ткацтво.
 - 2.4. Слуцькі пояси. Вбрання.
 - 2.5. Килимарство.
 - 2.6. Церковний художній метал. Іконостаси.
 - 2.7. Різьблення по дереву.
 - 2.8. Гончарство. Кахлі.
 - 2.9. Художня обробка кістки та рогу.
 - 2.10. Художнє скло. Фарфор. Фаянс.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

1. Абрамович С.Д. Церковне мистецтво: навч. посібник. Київ: Кондор, 2005. 206 с.
2. Глушко М. С. Історія народної культури українців. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2014. 416 с.
3. Декоративне мистецтво України крізь віки: монографія. НАН України, ІМФЕ ім. М. Рильського. Київ, 2019. 876 с.
4. Історія декоративного мистецтва України: У 5 т. Т 2. Наук. ред. Т. Кара-Васильєва. НАН України, ІМФЕ ім. М. Рильського. Вінниця: ПП «Едельвейс і К» 2007. 490 с.
5. Кравич Д.П., Овсійчук В.А., Черепанова С.О. Українське мистецтво. Навч. посібн.: У 3 ч. Ч 2. Львів: Світ, 2004. 268 с.
6. Стельмашук Г.Г. Українське народне вбрання. Львів: Література та мистецтво, 2019. 256 с.

Методичні поради

При розкритті **першого питання** студенти мають вибудувати періодизацію XIV–XVIII ст. з віхами (пізніє Середньовіччя, Ренесанс, Бароко Рококо). Доцільно опрацювати історико-культурні передумови становлення цього виду мистецтва, зокрема вплив суспільних і релігійних чинників. На етапі вивчення пізнього Середньовіччя слід звернути увагу на розвиток

ремесел, символіку орнаментів, функціональність предметів побуту та роль церкви у формуванні художніх традицій.

Розглядаючи Ренесанс, варто проаналізувати, як гуманістичні ідеї та впливи Західної Європи сприяли оновленню форм, мотивів і технік у виробі з кераміки, металу, дерева чи тканини.

Досліджуючи бароко та рококо, необхідно простежити посилення декоративності, ускладнення композицій, появу розкішних форм і нових матеріалів.

Вивчаючи в **другому питанні** оригінальність та неповторність виробів народного мистецтва української художньої культури», студентам слід звернути увагу на самобутність і глибокий символізм українських декоративно-прикладних традицій, які формувалися на перетині народної естетики, ремісничої майстерності та культурних впливів різних епох.

Вивчаючи художнє цехове та мануфактурне ремесло, важливо показати його роль у становленні професійного мистецтва та збереженні локальних стилістичних рис.

Аналізуючи вишивку, гаптування, вироби з бісеру, варто звернути увагу на техніку, колористику, регіональні орнаменти та їхнє символічне значення.

Дослідження таких напрямів, як килимарство, різьблення по дереву, гончарство, художній метал, скло, фарфор і фаянс, допоможе простежити, як народна фантазія та майстерність втілювалися у функціональних, але водночас художньо довершених предметах.

Особливу увагу приділити Службам, церковним виробам, іконостасам, які поєднують декоративність і духовну глибину.

Теми для індивідуальних творчо-прикладних завдань

- Напишіть есе «Особливості створення ренесансних меблів та церковних облаштунків».
- Відтворіть орнаменти килимів XVII – XVIII століть.

Контрольні запитання та завдання для перевірки знань

Творчі завдання:

- Розкрийте специфіку побутування стилю ренесансу в архітектурній кераміці.
- Що, на Вашу думку, характерно для розвитку міських і сільських ремесел XVII – XVIII ст.?
- Як Ви розумієте твердження: «Шедевром українського шитва XV ст. слід вважати золочівський фелон»?
- Як Ви розумієте твердження: «Художні тканини в українському портретному малярстві кінця XVI ст. позначені стилістикою європейського відродження та східними орнаментальними мотивами»?
- Що можете розповісти про традиції вибивання тканин?
- Розкрийте особливості художнього церковного різьблення?

- Розкрийте вплив західноєвропейського ренесансного мистецтва на традиційне декоративне мистецтво на теренах України.

- Що можете розповісти про гутництво XV – XVI століть?

- Розкрийте взаємовплив стилю бароко та традиційного українського мистецтва у ткацтві та килимарстві.

Проблемні завдання:

- Надайте свої міркування щодо відображення ренесансних традицій в українському іконостасі.

- Що, на вашу думку, варто знати про розвиток стилю бароко у ткацтві, килимарстві?

- Що, на вашу думку, варто знати про техніки декорування меблів XVII – XVIII ст.?

- Яке значення має вплив західноєвропейської моди на одяг української знаті XIV – XVI століть?

- Що, на Вашу думку, варто знати про вплив східних елементів на вбрання знаті?

- Який вплив давньоруських форм на жіноче вбрання XIV – середини XVI століття?

- Як в українському іконостасі XVII – XVIII ст. проявився синтез мистецтв?

- Яким орнаментом оздоблювали ікони XVII – XVIII ст.?

Дискусійні питання:

- Чи представлене бароко в усіх видах і жанрах декоративного мистецтва? Доведіть свою думку.

- Чим вражає декоративний розпис барокового гутного скла?

- З чого складався комплекс вбрання XIV – XVI століть?

- Яким чином розвивалося склярство в Середньовіччі на теренах України?

- Як вплинуло культурно-національне відродження кінця XVI – початку XVII ст. на розвиток національного декоративно-прикладного мистецтва?

- Як поєднувався релігійний та світський світогляд у декоративному мистецтві XVII – XVIII ст.?

- Яким чином риси бароко проявилися у золотарстві та художньому литті?

Тема 5. Українське декоративно-прикладне мистецтво XIX – середини XX ст.

Практичні заняття 15 – 18.

План:

Теоретичні питання:

1. Багатство форм та краса художнього оздоблення творів декоративно-прикладного мистецтва XIX – початку XX ст.

1.1. Критичний вплив промислової революції на розвиток та унікальність витворів декоративно-прикладного мистецтва.

1.2. Роль художньої інтелігенції у вивченні, збереженні та пропаганді народного прикладного мистецтва.

1.3. Трансформація декоративно-прикладного мистецтва.

1.3.1. Розвиток народного декоративного мистецтва

1.3.2. Розвиток професійного декоративного мистецтва

1.3.3. Розвиток промислового декоративного мистецтва

1.3.4. Розвиток церковного декоративного мистецтва

1.4. Стилїстика декоративного мистецтва початку XX столїття.

2. Регіональні особливості розвитку декоративно-прикладного мистецтва XIX столїття.

2.1. Народне мистецтво й художні промисли:

▪ Вишивка

▪ Ткацтво

▪ Килимарство

▪ Вибійка

▪ Вбрання

▪ Гончарство

▪ Художнє різьблення по дереву

▪ Писанкарство

▪ Витинанки

▪ Плетіння з рослинних матеріалів

▪ Церковна металева пластика.

▪ Хоругви.

3. Етнорегіональні особливості розвитку декоративно-прикладного мистецтва початку та середини XX столїття.

3.1. Формування національного стилю в декоративно-прикладному мистецтві початку XX ст. (10 – 20-ті роки)

3.1.1. Архітектурно-декоративна і декоративно-прикладна кераміка

3.1.2. Художня обробка дерева

3.1.3. Ткацтво і килимарство

3.1.4. Вітражне мистецтво

3.1.5. Народна вишивка

3.2. Напрями і стилі декоративно-прикладного мистецтва початку XX століття.

3.3. Розвиток декоративно-прикладного мистецтва у 30 – 50-х роках XX століття.

3.3.1. Мистецтво гобелена та художньої тканини

3.3.2. Художні промисли:

- Художня вишивка
- Килимарство
- Художнє ткацтво
- Художнє різьблення.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

1. Біляшівський М. Українське народне мистецтво. Харків: Видавець Савчук О.О., 2022. 168 с.
2. Декоративне мистецтво України крізь віки: монографія. НАН України, ІМФЕ ім. М. Рильського. Київ, 2019. 876 с.
3. Декоративно-ужиткове мистецтво. Словник. Львів: Афіша, 2000. 279 с.
4. Історія декоративного мистецтва України: У 5 т. Т 3. Наук. ред. Т. Кара-Васильєва. НАН України, ІМФЕ ім. М. Рильського. Київ, 2009. 516 с.
5. Історія декоративного мистецтва України: У 5 т. Т 4. Гол. ред. Г. Скрипник. НАН України, ІМФЕ ім. М. Рильського. Київ, 2011. 512 с.
6. Кара-Васильєва Т. Історія української вишивки. Київ, 2008.
7. Кравич Д.П., Овсійчук В.А., Черепанова С.О. Українське мистецтво. Навч. посібн.: У 3 ч. Ч 3. Львів: Світ, 2005. 268 с.
8. Никорак О. Українська народна тканина XIX – XX ст.: типологія, локалізація, художні особливості. Львів, 2004. 579 с.
9. Стельмашук Г.Г. Українське народне вбрання. Львів: Література та мистецтво, 2019. 256 с.

Методичні поради

При підготовці **першого питання** студентам доцільно опрацювати питання комплексно, поєднуючи історичний, соціально-економічний та естетичний підходи. Насамперед варто звернути увагу на вплив промислової революції, яка зумовила як механізацію виробництва, так і кризу ручної праці, що водночас стимулювало відродження інтересу до унікальності та художньої цінності ремісничих виробів.

У процесі опрацювання питання також слід розкрити роль художньої інтелігенції – митців, етнографів, педагогів, які займалися вивченням, систематизацією та популяризацією народного мистецтва, сприяючи формуванню національної ідентичності.

Вивчаючи трансформацію декоративно-прикладного мистецтва, студенти повинні простежити взаємозв'язки між народною традицією,

професійною художньою школою, промисловим дизайном і церковним мистецтвом, звертаючи увагу на стилістичні риси, техніки та матеріали.

Особливу увагу слід приділити стилістиці початку ХХ століття, зокрема становленню модерну, неостилів, синтезу мистецтв, що поєднував художню і функціональну цінність предметів.

У другому питанні розкриваючи регіональні особливості розвитку декоративно-прикладного мистецтва ХІХ століття, студентам слід зосередитися на виявленні самобутності народного мистецтва різних регіонів України, зважаючи на історико-культурні умови, етнографічні особливості та місцеві художні традиції. Варто проаналізувати, як природне середовище, соціальний уклад та історичні події впливали на формування регіональних стилів у вишивці, ткацтві, килимарстві, гончарстві, художньому різьбленні по дереву та інших видах мистецтва. Під час підготовки корисно порівняти орнаментальні мотиви, колористику, техніки виконання та символіку, характерні для Поділля, Полісся, Гуцульщини, Бойківщини, Слобожанщини, Полтавщини чи Лівобережжя.

Особливу увагу слід приділити взаємозв'язку між утилітарною та естетичною функцією виробів, а також ролі народних майстрів і осередків художніх промислів у збереженні традицій. Для глибшого розуміння теми доцільно використовувати ілюстративні матеріали фотографії, зразки орнаментів, фрагменти вбрання.

Третє питання має на меті вивчення етнорегіональних особливостей розвитку декоративно-прикладного мистецтва початку та середини ХХ століття». Студентам варто розглядати матеріал у контексті становлення національного стилю, який сформувався на основі поєднання народних традицій і нових художніх течій європейського модерну. Під час опрацювання підтем необхідно звернути увагу на особливості розвитку окремих видів мистецтва – архітектурно-декоративної кераміки, художньої обробки дерева, ткацтва, килимарства, вітражного мистецтва та народної вишивки, аналізуючи регіональні відмінності їхньої стилістики й орнаменту.

Важливо визначити, як у 1910–1920-х роках формувався національний стиль через діяльність художніх шкіл, промислів і творчих об'єднань, які прагнули поєднати естетику модерну з етнічними мотивами. Розглядаючи напрями і стилі початку ХХ століття, студентам слід простежити впливи модерну, неоукраїнського стилю, конструктивізму, ар-деко, а також їхнє відображення в ужиткових формах мистецтва.

Аналізуючи період 1930–1950-х років, варто дослідити зміну художніх пріоритетів під впливом ідеологічних чинників, розвиток художніх промислів і гобеленового мистецтва в межах соціалістичного реалізму, водночас зберігаючи етнорегіональні традиції.

Теми для індивідуальних творчо-прикладних завдань

- Напишіть есе «Стильові особливості килимарства ХІХ ст.».
- Відтворіть орнаменти килимів ХІХ століття.

Контрольні запитання та завдання для перевірки знань

Творчі завдання:

- Розкрийте регіональні особливості орнаментальних мотивів й композицій, кольорової гами вишивки.
- Що, на Вашу думку, характерно для вишивки різних регіонів у ХІХ ст.?
- Як Ви розумієте твердження: «Нові стилістичні принципи, естетичні засади спонукали до творчої співпраці народних майстрів і професійних художників»?
- Як Ви розумієте твердження: «Наприкінці ХІХ – початку ХХ ст. в орнаментиці рушників давні образні структури зникають, поступаючись місцем більш новим і зрозумілим»?
- Розкрийте етнічну й регіональну специфіку народного костюма ХІХ ст., художні особливості його компонентів.
- Як Ви розумієте твердження: «Розвиткові ткацьких промислів у ХІХ ст. сприяло широке використання у виробництві давніх перебірних технік, що давало змогу створювати кольоровий рельєфний орнамент над ґрунтовим полем тканини»?
- Як Ви розумієте твердження: «Основна тенденція розвитку вишивки в художніх промислах, починаючи з 1920-х рр. була спрямована на збереження локальних особливостей художньо-образної мови кожного мистецького регіону, орієнтуючись на стильовий напрям мистецтва вишивки ХІХ ст.»?

Проблемні завдання:

- Надайте свої міркування щодо нових формотворчих засобів в народному сакральному будівництві.
- Яким чином, на Вашу думку, європейські художні стилі проявилися у килимарстві, вибійці, гончарстві ХІХ ст.?
- Як, на вашу думку, в у другій половині ХІХ ст. простежуються взаємовпливи традиційного та професійного народного мистецтва?
- Яке місце посідала вишивка у комплексі художньо-виражальних засобів костюма ХІХ ст.?
- Як Ви розумієте термін «одягові тканини»?
- Що, на вашу думку, варто знати про регіональні особливості декору рушників у ХІХ ст.?
- Як килими у синтезі з іншими видами мистецтва формують внутрішній простір споруди?

• Як Ви розумієте твердження про те, що у 20-х – 30-х рр. XX ст. українське мистецтво об'єднувалося із зарубіжними мистецькими тенденціями.

• Як формувався художній образ в декоративному мистецтві середини XX ст.

Дискусійні питання:

• Чи представлений модерн в усіх видах і жанрах декоративного мистецтва кінця XIX ст.? Доведіть свою думку.

• Чи класицизм вплинув на орнаментику бісерної вишивки XIX ст.?

• Чим вражають геометричні орнаментальні мотиви вишивки XIX ст.?

• Від чого залежить художня довершеність вишивки XIX ст.?

• Яку роль відіграли художники-живописці у розвитку вишивки XIX ст.?

• Яким чином вплинули західноєвропейські стилі на художні ознаки орнаменту тканин у XIX ст.?

• Яким чином відбувалося становлення сюжетно-тематичних килимів початку XX століття?

• Як співпрацювали художники і народні майстри на початку XX століття?

Тема 6. Українське декоративно-прикладне мистецтво кінця XX – початку XXI століття

Практичні заняття 19 – 22.

Теоретичні питання:

1. Народне мистецтво як складник національної культури.

1.1. Формування декоративно-прикладного мистецтва кінця XX – початку XXI століття.

1.2. Регіональні особливості побутування декоративно-прикладного мистецтва кінця XX – початку XXI століття.

1.3. Система промислів та ремесел кінця XX – початку XXI століття.

1.4. Нові форми сучасного декоративно-прикладного мистецтва.

1.5. Стилистика сучасного декоративно-прикладного мистецтва.

1.6. Художня промисловість та індивідуальні пошуки митців.

1.7. Полістилізм у сучасному професійному декоративно-прикладному мистецтві.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

1. Біляшівський М. Українське народне мистецтво. Харків: Видавець Савчук О.О., 2022. 168 с.

2. Декоративно-ужиткове мистецтво. Словник. Львів: Афіша, 2000. 279 с.

3. Історія декоративного мистецтва України: У 5 т. Т 3. Наук. ред. Т. Кара-Васильєва. НАН України, ІМФЕ ім. М. Рильського. Київ, 2009. 516 с.

4. Історія декоративного мистецтва України: У 5 т. Т 5. Гол. ред. Г. Скрипник. НАН України, ІМФЕ ім. М. Рильського. Київ, 2016. 546 с.
5. Кравич Д.П., Овсійчук В.А., Черепанова С.О. Українське мистецтво. Навч. посібн.: У 3 ч. Ч 3. Львів: Світ, 2005. 268 с.
6. Никорак О. Українська народна тканина XIX – XX ст.: типологія, локалізація, художні особливості. Львів, 2004. 579 с.
7. Стельмашук Г.Г. Українське народне вбрання. Львів: Література та мистецтво, 2019. 256 с.

Методичні поради

Під час підготовки до **заняття** студентам слід усвідомити роль народного мистецтва як духовного коду нації, що відображає її світогляд, естетику та цінності. Рекомендується проаналізувати, як через декоративно-прикладне мистецтво формується національна ідентичність, зберігаються традиції, символіка та образна мова українського народу. Важливо використовувати приклади регіональних ремесел, що стали візитівкою української культури у світі.

У **першому підпитанні** варто простежити, як суспільні трансформації, відродження національної свідомості та глобалізаційні процеси вплинули на розвиток декоративно-прикладного мистецтва. Доцільно акцентувати увагу на поєднанні традиційних технік із новими матеріалами, технологіями й авторським баченням сучасних митців.

Регіональні особливості побутування декоративно-прикладного мистецтва кінця XX – початку XXI століття студентам слід дослідити, як у різних регіонах України зберігаються й оновлюються народні художні традиції. Рекомендується порівняти особливості орнаментів, колористики, технік та тематики творів, звертаючи увагу на діяльність сучасних майстерень, народних центрів і фестивалів, які підтримують локальну самобутність.

Аналізуючи промисли та ремесла кінця XX – початку XXI століття, важливо показати як відроджувалися або трансформувалися традиційні художні промисли – ткацтво, гончарство, різьблення, вишивка, писанкарство. Варто розглянути механізми їхньої державної підтримки, роль навчальних закладів, творчих спілок і приватних ініціатив у збереженні ремісничої культури.

Виокремлюючи нові форми сучасного декоративно-прикладного мистецтва, студенти повинні звернути увагу на появу нових напрямів — авторський дизайн, арт-текстиль, керамічні інсталяції, художнє скло, об'єктне мистецтво. Доцільно проаналізувати, як сучасні митці інтегрують народні мотиви у сучасні концептуальні проекти, поєднуючи традицію з інновацією.

Вивчення стилістики сучасного декоративно-прикладного мистецтва передбачає розгляд різноманіття стилів і напрямів, характерних для

сучасного мистецтва – від неофольклоризму до мінімалізму та етнодизайну. Рекомендується проаналізувати засоби художньої виразності, експерименти з формою, кольором і фактурою, що визначають сучасну візуальну мову декоративного мистецтва.

Під час опрацювання питання, присвяченого художній промисловості та індивідуальним пошукам митців, необхідно дослідити взаємозв'язок між серійним виробництвом і авторською творчістю. Студентам слід розглянути приклади співпраці художників із промисловими підприємствами, а також роль індивідуальних дизайнерів, які формують нову естетику предметного середовища.

Насамкінець рекомендується звернути увагу на явище полістилізму – поєднання традиційних і сучасних стильових рис, міжкультурних впливів та еклектичних форм. Варто дослідити, як сучасні митці гармонізують народні мотиви з елементами модернізму, постмодернізму чи хай-теку, створюючи унікальні художні образи сучасності.

Теми для індивідуальних творчо-прикладних завдань

1. Діалог традиції й сучасності: трансформація народних мотивів у сучасному декоративно-прикладному мистецтві України.

2. Регіональна самобутність і глобальні тенденції в сучасному декоративно-прикладному мистецтві.

Контрольні запитання та завдання для перевірки знань

Дискусійні питання

- Чи можливо вважати сучасне декоративно-прикладне мистецтво продовженням народних традицій, чи це вже цілком новий феномен культури?
- Наскільки доцільним є поєднання традиційних технік із сучасними технологіями (3D-друк, цифровий дизайн, нові матеріали)?
- Чи може комерціалізація народного мистецтва сприяти його популяризації, чи навпаки – знецінює його культурну сутність?
- Яким чином регіональні відмінності у декоративно-прикладному мистецтві впливають на формування спільної національної художньої ідентичності?
- Полістилізм у сучасному мистецтві: прояв естетичної свободи чи втрата стильової цілісності?

Контрольні питання

- Які основні чинники вплинули на розвиток декоративно-прикладного мистецтва України в кінці XX – на початку XXI століття?
- Назвіть основні регіональні центри збереження та розвитку народних художніх промислів сучасної України.

- У чому полягають особливості нових форм декоративно-прикладного мистецтва (арт-текстиль, художнє скло, дизайн-об'єкти)?
- Як проявляється полістилізм у сучасному професійному декоративно-прикладному мистецтві?
- У чому полягає різниця між народним ремеслом, художнім промислом і авторським декоративним мистецтвом?
- Яку роль відіграють індивідуальні пошуки митців у розвитку сучасної художньої промисловості?

Тема 7. Традиційне вбрання українців та вишивка як зразок матеріально-духовної культури

Практичні заняття 1 – 3.

План:

Теоретичні питання:

1. Історичні особливості формування традиційного одягу українців
 - 1.1. Вплив соціальних та природно-географічних чинників на формування традиційного українського вбрання.
 - 1.2. Етапи розвитку народного одягу від давньоруської доби до початку XX століття.
2. Типологія виробів
 - 2.1. Основні елементи традиційного українського костюму чоловіків і жінок у різних регіонах.
 - 2.2. Відмінність між святковими, обрядовими та повсякденними комплексами народного одягу.
3. Технологічні особливості оздоблення народного вбрання
 - 3.1. Використання техніки оздоблення (вишивка, ткання, вибійка, аплікація тощо) у створенні народного костюма.
 - 3.2. Матеріали, інструменти та кольорова гама, притаманні різним регіонам України, у процесі оздоблення одягу.
4. Стилістичні та регіональні особливості
 - 4.1. Характерні риси стилістики традиційного одягу Поділля, Полісся, Гуцульщини, Слобожанщини.
 - 4.2. Взаємозв'язок між декоративними мотивами, символікою орнаментів і місцевими художніми традиціями.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

1. Білан М.С., Стельмахук Г.Г. Український стрій. К.: «Вид-во «Апріорі», 2011. 312 с.
2. Васіна З. Українське народне вбрання. Київ: Мистецтво, 2020. 71 с.
3. Народний костюм як виразник національної ідентичності: Збірник наукових праць за ред. М. Селівачова. К.: ТОВ «ХІК», 2008. 310 с.
4. Ніколаєва Т. Історія українського костюма. К., 1996. 115 с.

5.Ніколаєва Т.О. Український костюм: Надія на ренесанс / Т.О. Ніколаєва. К.: Дніпро, 2005. 326 с.

Методичні поради

При вивченні **першого питання** студентам слід зосередитися на вивченні взаємозв'язку між історичними, соціальними та природно-географічними чинниками, що вплинули на формування національного костюма. Опрацьовуючи перше підпитання, варто звернути увагу на роль природного середовища, клімату, доступності сировини (льону, конопель, вовни, шкіри), а також соціальної структури суспільства, що визначала відмінності між селянським, міщанським та козацьким одягом.

Далі необхідно простежити етапи еволюції народного одягу – від елементів давньоруського вбрання через козацьку добу до кінця ХІХ – початку ХХ століття, коли костюм набув усталених регіональних рис.

Розкриваючи **друге питання** доцільно звернути увагу на регіональні особливості крою, оздоблення та добору матеріалів у народному вбранні. Здобувачам слід описати та охарактеризувати зразки чоловічого та жіночого одягу з Полісся, Поділля, Гуцульщини, Слобожанщини, Буковини, Подніпров'я та інших регіонів. Варто підкреслити спільні риси традиційного костюму – натільна сорочка, поясний або верхній одяг, головні убори, взуття – та специфічні відмінності у крої, кольоровій гамі, орнаменті й декоративних техніках.

Також важливо зосередити увагу на функціональному призначенні та художній виразності одягу. Повсякденні комплекси відзначаються простотою крою, стриманими кольорами й мінімальним декором, тоді як святкові костюми вирізняються яскравістю, вишуканими орнаментами та багатством оздоблення. Обрядовий одяг, зокрема весільний чи поховальний, має глибоке символічне навантаження, що відображає уявлення народу про життєві цикли, духовність і традиції.

Під час вивчення **третього питання** необхідно ознайомити студентів з основними техніками декоративного оздоблення, які застосовувалися у народному костюмі. Доцільно розглянути традиційні прийоми ручної вишивки – гладь, хрестик, низинку, мережку, вирізування – та способи їхнього поєднання з тканими й вибійчаними елементами. Варто звернути увагу на те, що кожна техніка має своє функціональне та естетичне значення, зумовлене регіональними традиціями та матеріальними можливостями населення.

Також студентам слід зосередити увагу на природній основі матеріалів, з яких виготовлялися елементи народного вбрання: лляне, конопляне, вовняне полотно, натуральні барвники та нитки домашнього прядіння. Доцільно показати студентам традиційні інструменти – веретена, ткацькі верстати, гребені, вибійкові дошки, голки – і пояснити їх роль у створенні художнього образу костюма. Особливу увагу варто приділити кольоровій

гамі: від стриманих, природних відтінків Полісся до насичених контрастів Гуцульщини та Поділля.

Характерні риси стилістики традиційного одягу Поділля, Полісся, Гуцульщини, Слобожанщини слід розкрити у **четвертому питанні**. Студенти мають ознайомитися із регіональною самобутністю українського костюма, та визначити регіональні особливості. Для Поділля характерні стримані форми та м'яка кольорова гама з переважанням червоного й чорного у вишивці; Полісся вирізняється простотою крою, натуральними тканинами та геометричними орнаментами; Гуцульщина – яскравими контрастними кольорами, багатошаровими комплектами та багатою декоративністю; Слобожанщина – практичним кроєм і особливим поєднанням технік вишивки та ткацтва.

Важливо зацентувати увагу на значенні орнаментальної символіки у формуванні художньої мови народного костюма. Орнаменти часто відображають природні явища, аграрні мотиви, родові або обрядові символи та пов'язані з локальними ремесельними традиціями, наприклад, ткацтвом, керамікою чи різьбленням по дереву. Важливо, щоб студенти розуміли, що декоративний мотив – не лише прикраса, а засіб комунікації культурних цінностей та історичного досвіду регіону.

Теми для індивідуальних творчо-прикладних завдань

1. Український костюм як джерело вивчення етнічної історії українців.
2. Регіональний одяг Поділля, Полісся та Волинь, Слобожанщина й Полтавщина, Карпати, Прикарпаття, Закарпаття.

Контрольні запитання та завдання для перевірки знань

Творчі завдання:

• Як Ви розумієте твердження: «Народний одяг як джерело вивчення національної культури»

• Що, на Вашу думку, актуальним є в історичному та художньому значенні спадщини традиційного народного вбрання України?

Проблемні завдання:

• Що, на вашу думку, варто знати про класифікацію традиційного українського одягу?

• Які функції народного костюма можете назвати основними, чому?

• Що таке «кастомізація: чи володієте такими навичками?»

Творчо-прикладні завдання:

• Напишіть есе «Народний костюм – духовне чи матеріальне надбання людства?»

Дискусійні питання:

• Чим вражає мене традиційний одяг як елемент матеріальної та духовної культури?

- Чим вражають художні особливості народного одягу?
- Чим вражають мене особливості натільного та поясного одягу?
- Чим вражають мене особливості верхнього одягу?
- Чим вражають мене способи поєднання складників українського народного костюма?
- Чим вражають мене особливості народного костюма різних регіонів України?

Практичне заняття 3. Вишивка – один із видів народного декоративного мистецтва

План

Теоретичні питання:

1. Побутування художньої вишивки в Україні.
2. Історія та призначення вишивки.
 - 2.1. Традиційні орнаменти вишивки.
 - 2.2. Стилї та мотиви вишивки.
 - 2.3. Регіональні особливості вишивки.
3. Символізм української вишивки.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

1. Васіна З. Українське народне вбрання. К.: Мистецтво, 2020. 71 с.
2. Бебешко Лідія. Українська вишиванка. Харків: КСД, 2023. 128 с.
3. Кара-Васильєва Т. Історія української вишивки. К.: Мистецтво, 2008. 464 с.
4. Свйонтик І. Покутські вишивки Прикарпаття. К.: Апріорі, 2018. 92 с.

Методичні поради

Вивчаючи **перше питання**, потрібно показати вишивку як один із видів народного декоративного мистецтва. Відтак, студентам рекомендується звернути увагу на історичну тяглість української вишивки як складової національної культури та духовної спадщини.

Розглядаючи побутування художньої вишивки в Україні, варто дослідити її роль у повсякденному житті, обрядовості та святковій культурі. Вивчаючи історію та призначення вишивки, слід простежити розвиток технік, матеріалів та інструментів, що використовувалися у різні історичні періоди.

У **другому питанні**, під час аналізу традиційних орнаментів необхідно звертати увагу на геометричні, рослинні та зооморфні мотиви, їхнє походження та значення.

Аналізуючи стилі й мотиви вишивки, варто дослідити особливості композиції, кольорову гаму та художню мову орнаменту. Особливу увагу слід

приділити регіональним відмінностям, які виявляються у виборі технік, поєднанні кольорів і сюжетів у різних областях України.

Підготовка до **третього питання** передбачає пошук та вивчення символізмів української вишивки. У відповіді рекомендується розкрити зміст основних символів – сонця, води, дерева життя, птахів – та їхнє значення у світоглядній системі українців.

Теми для індивідуальних творчо-прикладних завдань

Розробіть авторський проєкт вишивки за орнаментами Львівщини (або іншим регіоном)

1. Українська вишивка як «світоглядний код» нації.
2. Вишивка Львівщини.
3. Вишивка Тернопілля.
4. Вишивка Гуцульщини.
5. Вишивка Покуття.
6. Орнаменти вишивки Івано-Франківщини.
7. Вишиванка ХХІ століття: між традицією та модою.

Контрольні запитання та завдання для перевірки знань

Творчі завдання:

• Як Ви поясните твердження: «техніки художнього оздоблення тканини»?

• Що, на Вашу думку, характерно для символіки української вишиванки?

• Які можете назвати характерні мотиви української вишивки?

Проблемні завдання:

• Що, на вашу думку, варто знати про техніки мальовничого оздоблення вишивки?

• Які функції вишивки?

• Що, на Вашу думку, характерно для типології української вишивки?

Дискусійні питання:

• Чим вражає мене вишивка як вид декоративно-прикладного мистецтва?

• Чим вражає мене вишивка головних уборів?

• Чим вражає мене вишивка сорочок, нагрудного поясного, верхнього одягу?

• Чим вражає мене вишивка інтер'єрних тканин?

• Чим вражають мене регіональні особливості вишивки?

Тема 8. Художнє ткацтво та вибійка

Практичне заняття 4 – 5.

Теоретичні питання:

1. Відображення національної ідентичності та світогляду українців у художньому ткацтві та вибійці.
2. Основні техніки та матеріали, що використовуються у традиційному українському художньому ткацтві.
3. Вибійка як техніка та її відмінності від традиційного ткацтва та вишивки.
4. Кольори та символи, що найчастіше використовувалися у вибійці, та їхнє значення.

Теоретичні питання:

5. Регіональні відмінності орнаментів та візерунків у тканинах України.
6. Значення тканини та вишивки у побуті та обрядовості українців.
7. Можливості поєднання традиційних технік ткацтва та вибійки з сучасними технологіями.
8. Вплив художнього ткацтва та вибійки на сучасний дизайн і моду.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

1. Нечипоренко С. Вибійка в Україні. Київ : Майстерня книги, 2010. 128 с.
3. Луковська О. Художнє ткацтво Львова другої половини ХХ століття : художні особливості, традиції та новації : монографія. Київ : Майстер книг, 2017. 154 с.
4. Луковська О. Арттекстиль України у контексті європейських експериментальних тенденцій другої половини ХХ – початку ХХІ ст. : монографія. Національна академія наук України. Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології імені М. Т. Рильського. Київ, 2018. 246.

Методичні поради

При підготовці **першого питання** студентам рекомендується звернути увагу на взаємозв'язок між художніми традиціями, світоглядом і національною ідентичністю українського народу. Зокрема зауважити символічний зміст орнаментів, кольорів і композиційних рішень, які формували образ українського світогляду. Варто дослідити, як у тканих і вибійчаних виробах відображалися уявлення про єдність людини з природою, родинні цінності, працьовитість та духовність.

У **другому питанні**, вивчаючи ткацтво, слід дослідити, як у візерунках, кольорах і композиційних рішеннях відображалися уявлення про гармонію,

природу та духовність. Особливу увагу варто приділити основним технікам і матеріалам – ручному ткацтву, перебірному та килимовому тканню, використанню вовни, льону, конопель, а також традиційним інструментам. Торкнутися питання актуальності та можливості розвитку сучасного ткацтва.

При розгляді в **третьому питанні** вибійки як окремої техніки декорування тканин необхідно з'ясувати її відмінності від ткацтва та вишивки, звертаючи увагу на процес нанесення малюнка за допомогою різьблених дощечок і фарб.

Аналізуючи кольори та символіку вибійки в **четвертому питанні**, студентам слід дослідити значення традиційних поєднань – червоного, чорного, синього та білого – а також символів, що відображали родючість, захист, красу й гармонію. Рекомендується використовувати зразки тканин, ілюстративні матеріали та музейні колекції для глибшого розуміння художньо-естетичної цінності цих видів народного мистецтва.

Під час підготовки **п'ятого питання**, присвяченого розвитку та сучасного значення художнього ткацтва і вибійки в Україні, студентам рекомендується опрацьовувати матеріал у комплексі, поєднуючи історичний, етнографічний і мистецтвознавчий підходи. Вивчаючи регіональні відмінності орнаментів і візерунків, слід порівнювати техніки, кольорову гаму та композиційні рішення Полісся, Поділля, Гуцульщини, Слобожанщини та інших регіонів, звертаючи увагу на локальні традиції.

Розглядаючи значення тканини та вишивки у побуті й обрядах у **шостому питанні**, варто дослідити їхню роль у родинних і календарних святкуваннях, весільних, хрестильних, поховальних звичаях. Визначити фактори збереження та розвитку народних технік, зокрема враховувати й обговорити вплив соціально-економічних умов, освітніх закладів, музейної діяльності та сучасних ремісничих осередків.

У **сьомому питанні**, опрацьовуючи проблему поєднання традицій із сучасними технологіями, доцільно дослідити приклади використання автентичних мотивів у текстильному дизайні, цифровому друці, моді й інтер'єрному мистецтві.

Нарешті, **восьме питання** є логічним продовженням попереднього, де вивчаючи вплив художнього ткацтва та вибійки на сучасний дизайн, студентам варто звернути увагу на роботи сучасних українських дизайнерів (Віта Кін та її бренд, Наталія Каменська та Марія Гаврилюк «Gunia Project», Андрій Черуха «Etnodim», українських бренд «Hrushenka», Українська марка «Kollos» та ін.), які творчо переосмислюють народну спадщину, поєднуючи її з новими матеріалами та технологічними підходами.

Теми для індивідуальних творчо-прикладних завдань

1. Художнє ткацтво України: традиції, техніки та сучасні інтерпретації.
2. Орнаментальні мотиви українських тканин.
3. Історія, технологія та сучасне відродження вибійки.
4. Еко-ткацтво сьогодні: повернення до натуральних матеріалів.

5. Українське гутництво як феномен народного декоративного мистецтва.

Контрольні запитання та завдання для перевірки знань

Питання для дискусії

- Як впливає комерціалізація народних ремесел на автентичність художнього ткацтва та вибійки?
- У чому полягає взаємозв'язок між орнаментальною символікою та психоемоційним впливом тканини на людину?
- Чи можуть традиційні техніки ткацтва та вибійки стати основою для сучасного мистецького експерименту?
- Яким чином глобалізація та культурні обміни змінюють сучасне українське художнє ткацтво та вибійку?

Контрольні питання

- У чому полягає значення художнього ткацтва та вибійки в українській народній культурі?
- Як через орнамент і кольори ткацьких виробів відображається світогляд та національна ідентичність українців?
- Назвіть основні техніки українського художнього ткацтва та охарактеризуйте їх.
- Які матеріали традиційно використовувалися у ткацтві на різних регіонах України?
- Що таке вибійка, у чому полягає її технічна особливість?
- Чим вибійка відрізняється від вишивки та ткацтва за способом декорування тканини?
- Які кольори найчастіше використовувалися у вибійці та що вони символізували?
- Назвіть поширені орнаментальні мотиви у ткацтві та вибійці (геометричні, рослинні, зооморфні) та поясніть їх значення.
- У чому полягають регіональні особливості орнаментів і візерунків тканин України?
- Яку роль відігравали тканини й вишивка у побуті та традиційних обрядах українців?
- Які чинники сприяли збереженню та розвитку народних технік ткацтва й вибійки у XX–XXI ст.?
- Як сучасні українські дизайнери поєднують традиційні техніки з новітніми технологіями?
- Назвіть приклади українських брендів або дизайнерів, які творчо переосмислюють народне ткацтво та вибійку.

• Яким є вплив художнього ткацтва та вибійки на сучасний дизайн одягу й інтер'єру?

• Як, на вашу думку, збереження традицій ткацтва і вибійки сприяє формуванню національної культурної ідентичності України?

Тема 9. Декоративний розпис як види народного мистецтва

Практичне заняття 6 – 7.

Теоретичні питання:

1. Історичне походження та розвиток декоративного розпису в Україні.
2. Основні школи та осередки декоративного розпису (Петриківський, Самчиківський тощо).
3. Техніки, матеріали та інструменти, що використовуються у декоративному розписі.
4. Символіка, орнаментальні мотиви та колористика розписів.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

1. Український народний декоративний розпис / упоряд. М. Д. Долінська. Київ : Державне видавництво образотворчого мистецтва і музичної літератури УРСР, 1959. 32 с.
2. Мельник, В. М. Український декоративний розпис на уроках образотворчого мистецтва : посіб. для вчителів, учнів, студентів. Тернопіль : Підручники і посібники, 2008. 64 с.
3. Гарькава, Т. Петриківський декоративний розпис. Дніпро : Ліра, 2017. 218 с.
4. Кібець, І. Д., Шевченко, В. Д. Петриківський розпис : альбом-каталог / упоряд. О. О. Нечай. Дніпропетровськ : Ліра, 2006. 32 с.
5. Петриківка : мальовничий дивосвіт / Ю. І. Горбань, О. О. Каракоз, Ю. М. Ключко, С. Г. Винокурова, Л. А. Рибка ; Київ. нац. ун-т культури і мистецтв, Наук. б-ка. Київ : Вид. центр КНУКіМ, 2017. 96 с.
6. Петриківський розпис : бібліогр. покажч. / М-во культури України, Київ. нац. ун-т культури і мистецтв, наук. б-ка ; уклад.: Г. О. Стешенко, О. О. Скаченко. Київ, 2018. 77 с.
7. Петриківський розпис – українське декоративно-орнаментальне малярство XIX – XXI ст. Національна історична бібліотека України. 27 грудня 2022 р. Вип. 4. <https://nibu.kyiv.ua/exhibitions/618/>

Методичні поради

Під час підготовки **першого питання** студентам рекомендується звернути увагу на історичні умови виникнення народного декоративного мистецтва, простежити еволюцію орнаментальних мотивів від найдавніших

часів до сучасності, зокрема вплив Трипільської культури та слов'янських традицій.

Важливо також виокремити регіональні особливості українського розпису (Петриківського, Яворівського, Опішнянського тощо), їхню техніку виконання, кольорову гаму та символіку. Рекомендується робити порівняльний аналіз між різними художніми школами та виявляти спільні риси, що формують національну своєрідність українського декоративного розпису.

У **другому питанні** варто насамперед ознайомитися з історичними передумовами розвитку українського декоративного розпису, з'ясувати, як народні традиції, природне оточення та побут вплинули на формування його стилістики. Рекомендується порівняти характерні риси різних осередків – кольорову гаму, техніку мазка, мотиви орнаменту, композиційну побудову. Виділити особливості регіональних розписів. Підкреслити, що Петриківський розпис вирізняється яскравістю кольорів, рослинними мотивами й тонким пензлевим мазком, тоді як Самчиківський – контрастністю, декоративністю форм і сюжетністю. Доцільно проаналізувати творчість провідних майстрів (Тетяни Пати, Федора Панка, Івана Соколенка та ін.) і сучасний розвиток цих шкіл. Для глибшого розуміння теми варто використовувати ілюстративний матеріал – зразки робіт, фото музейних експозицій, а також відвідати майстер-класи або віртуальні виставки.

При підготовці **третього питання** систематизувати знання про традиційні та сучасні засоби створення розпису. Насамперед варто звернути увагу на основні техніки – мазкову (характерну для Петриківського розпису), *крапкову, контурну, лессувальну та комбіновану*. Необхідно знати, що для виконання розпису використовують природні та штучні фарби: акварель, гуаш, акрил, темперу, а раніше – рослинні барвники. Важливе значення має вибір основи – папір, дерево, скло, тканина, глина або стіна. Слід вивчити особливості інструментів: традиційні пензлі з котячого чи білкового волосу, саморобні «кошачки», палички, пір'я, губки, а також сучасні синтетичні пензлі різної товщини.

Розкриваючи символіку, орнаментальні мотиви та колористику розписів у **четвертому питанні** слід звернути увагу на змістовне наповнення декоративного розпису, у якому кожен елемент має певне символічне значення. Варто дослідити основні мотиви – рослинні (квіти, листя, грона, дерева життя), тваринні (птахи, олені, риби) та геометричні (спіралі, хвилі, сонячні знаки) – і зрозуміти, як вони відображають світогляд українців, їхнє уявлення про природу, добро та гармонію. Символіка кольорів також має глибокий зміст: червоний означає життя і любов, жовтий – сонце й достаток, зелений – природу й молодість, синій – небо і спокій, чорний – землю і родючість. Доцільно порівняти колористичні рішення різних осередків – наприклад, яскраво-контрастну палітру Самчиківського розпису та ніжну, пастельну гаму Петриківського.

Практичне заняття 8. Писанкарство як традиційне та сучасне явище українського декоративного мистецтва

Теоретичні питання:

1. Історія та витoki писанкарства: від язичницьких традицій до християнських символів.
2. Регіональні особливості українських писанок: орнаментика та колорит.
3. Техніки виготовлення писанок (писанки, крашанки, дряпанки, мальованки).
4. Сучасні тенденції розвитку писанкарства та його місце в культурній спадщині України.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

1. Біняшівський Е. Українські писанки. Київ : Мистецтво, 1968. 92 с.
2. Гавпт П. Східноєвропейські великодні звичаї: Писанки. Створення та значення українських писанок: монографія німецькою. Берн, 1982.
3. Загайська Д. Синтез традиції. Дрогобич: Видавництво «Коло», 2025. 176 с.
4. Кириченко М. Український декоративний розпис : [навч. посіб.] Київ : Знання–Прес, 2006. С. 186–208.
5. Манько В. Українська народна писанка. Львів : Свічадо, 2005. 80 с.
6. Михайлишин Р. Писанка – унікальний витвір українського народного мистецтва: історія, традиція, сучасність. Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Серія Педагогічні науки. Випуск 2 (88). 2017. с. 191 – 196.
7. Онищук О. Символіка української писанки. Торонто, 1985. <https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/6409/file.pdf>
8. Світ української писанки / [упоряд. С. П. Сітко, Т. Є. Русанова]. Київ : Кондор, 2005. 96 с.
9. Семенцов А. Писанки Чернігівщини. Київ: КВІЦ, 2020. 27 с.
10. Ткаченко В. Писанкарство в Україні: історіографія (1910 – 1980 рр.). Народна творчість та етнографія. 2005. №2, с. 92 – 97.
11. Ткаченко, В.М. Писанкарство в Україні: історіографічний дискурс кінця ХІХ – початку ХХІ ст. дис. (докт.). Черкаський нац. ун-т ім. Б. Хмельницького, 2020. 494 с.

Методичні поради

Перше питання присвячене вивченню історії виникнення писанкарства. Насамперед необхідно простежити історичний шлях розвитку писанкарства від давніх обрядових традицій, пов'язаних із культом сонця, весняним відродженням природи, до прийняття християнства, коли яйце набуло нового змісту – символу воскресіння та вічного життя. Рекомендується опрацювати

археологічні та етнографічні джерела, ознайомитися з легендами й віруваннями, пов'язаними з писанками, а також розглянути, як змінилася символіка орнаментів із переходом до християнських мотивів.

Готуючись до **другого питання**, важливо зосередитись на порівнянні писанок різних регіонів України – Поділля, Полісся, Гуцульщини, Лемківщини, Бойківщини, Слобожанщини. Слід визначити характерні мотиви та кольорові гами для кожного осередку: наприклад, гуцульські писанки відзначаються складними геометричними орнаментами й насиченими барвами, тоді як подільські – стриманішою палітрою та рослинними мотивами.

У **третьому питанні**, вивчаючи техніки виготовлення писанок, необхідно ознайомитися з технологічними етапами створення писанки. Зокрема, підготовкою яйця, нанесенням орнаменту, фарбуванням і закріпленням кольору. Слід розрізняти основні види: писанка – розпис воском і фарбами, крашанка – однотонно пофарбоване яйце, дряпанка – візерунок, створений шляхом видряпування, мальованка – малюнок нанесений пензлем.

Під час підготовки **четвертого питання** варто дослідити, як писанкарство зберігається та розвивається у сучасному культурному просторі. Слід звернути увагу на діяльність майстрів, музеїв, фестивалів писанки, а також на використання традиційних мотивів у сучасному дизайні, освіті та туристичних проєктах. Важливо підкреслити, що писанка є не лише декоративним об'єктом, а й елементом нематеріальної культурної спадщини, який об'єднує минуле й сучасність. Рекомендується знайти приклади інтеграції писанкарства в сучасне мистецтво.

Теми для індивідуальних творчо-прикладних завдань

1. Традиційні техніки та мотиви українського декоративного розпису.
2. Петриківський розпис як візитівка українського декоративного мистецтва.
3. Символіка орнаментів і кольорів у традиційній українській писанці.
4. Регіональні особливості українського писанкарства: традиції, мотиви, техніки.
5. Українська писанка як таємна мова кольорів і символів.

Контрольні запитання та завдання для перевірки знань

- Які історичні чинники сприяли виникненню декоративного розпису в Україні?
- Назвіть основні школи та осередки декоративного розпису в Україні та їх характерні особливості.
- У чому полягають відмінності Петриківського та Самчиківського розпису?

- Які матеріали та інструменти використовувалися для створення декоративного розпису?
- Назвіть основні техніки декоративного розпису.
- Які орнаментальні мотиви найчастіше зустрічаються у традиційному українському розписі?
- Як кольори та композиційні рішення у розписах відображають символіку та світогляд українців?
- Яку роль відіграє декоративний розпис у народному побуті та культурній спадщині України?
- Які історичні та релігійні чинники вплинули на формування писанкарства в Україні?
- У чому полягає символіка основних мотивів українських писанок?
- Назвіть основні техніки виготовлення писанок (писанки, крашанки, дряпанки, мальованки) та їх особливості.
- Які регіональні відмінності в орнаментиці та колористиці писанок спостерігаються в Україні?
- Як писанкарство поєднує давні язичницькі традиції та християнську символіку?
- Які сучасні тенденції розвитку писанкарства можна відзначити в Україні?
- Яке значення писанкарство має для збереження національної культурної ідентичності?

Тема 10. Художня обробка скла, дерева, металу, шкіри та каменю.

Практичне заняття 9. Матеріали та традиції художньої обробки: історія і сучасність

Теоретичні питання:

1. Історичний розвиток ремесел: деревообробка, ковальство, гутництво, тиснення по шкірі, різьблення по каменю.
2. Художні особливості кожного матеріалу: колір, фактура, пластичність, довговічність.
3. Синтез традиційних технік і сучасних технологій (лазерне різьблення, 3D-гравіювання тощо).

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

1. Білецька, Л. М. Українське народне декоративно-ужиткове мистецтво: навчальний посібник. Київ: Каравела, 2010. 320 с.
2. Гошко, Ю. І. Народні художні промисли України. Київ: Либідь, 2009. 304 с.
3. Енциклопедія історії України: Україна – Українці. Кн. 1 / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України.

К.: В-во «Наукова думка», 2018. 608 с. URL:

http://www.history.org.ua/?termin=tradytisijna_kultura_remesla_ta_promysly

4. Крук, Г. П. Естетика українського народного мистецтва. Київ: Наукова думка, 2018. 280 с.

5. Литвиненко, Н., Вороніна, М., & Лавренюк, О. Вторинне використання матеріалів у дизайні одягу. Вісник КНУКіМ. Серія «Мистецтвознавство», (47), 2022. 177–185. URL: <http://arts-series-knukim.pp.ua/article/view/269635>

6. Сидор, О. П. Декоративно-ужиткове мистецтво України ХХ–ХХІ ст.: тенденції розвитку. Львів: Видавництво ЛНУ ім. І. Франка, 2021. 252 с.

Художня обробка дерева

7. Бевз, М. В. Мистецтво металу в народній культурі України. Львів: Світ, 2010. 192 с.

8. Білан, Н. М. Художня обробка дерева в Україні: традиції та сучасність. Київ: Мистецтво, 2012. 144 с.

9. Воропай, О. Звичаї нашого народу: етнографічний нарис. Київ: Обереги, 2004. 528 с.

10. Галай, О. П. Українська різьба по дереву: традиції, орнаментика, техніка виконання. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2017. 180 с.

11. Данченко, В. І. Деревообробне мистецтво українців: регіональні особливості та технології. Львів: Світ, 2015. 208 с.

12. Рубан, В. І. Ковальське мистецтво України: історія, техніка, орнамент. Харків: Основа, 2013. 160 с.

Художня обробка металу

13. Гургула, Т. С. Народні промисли з художнього металу в Україні. Тернопіль: Джура, 2018. 120 с.

Художня обробка скла

14. Кузьменко, Л. В. Скляне мистецтво України: від гутництва до студійного скла. Київ: Родовід, 2020. 176 с.

15. Чернявська, О. Л. Українське художнє скло: традиції і сучасність. Київ: Мистецтво, 2016. 148 с.

16. Шевченко, О. І. Майстри українського художнього скла. Львів: Артос, 2009. 96 с.

Художня обробка шкіри

17. Гайдук, Н. Українська шкіряна пластика: історія, техніка, орнамент. Львів: Світ, 2018. 156 с.

18. Левченко, Т. І. Шкіряні вироби в традиційній культурі України. Київ: Либідь, 2014. 128 с.

19. Мельник, Г. П. Художня обробка шкіри в українських ремеслах. Ужгород: Карпати, 2011. 112 с.

Художня обробка каменю

20. Бойко, І. С. Українська народна пластика з каменю. Чернівці: Рута, 2015. 128 с.

21. Кондратюк, П. М. Кам'яне мистецтво України: традиції різьбярства. Київ: Мистецтво, 2008. 172 с.

22. Мельничук, Ю. О. Народна каменерізна справа в Україні. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2012. 144 с.

Методичні поради

У **першому питанні** першого заняття слід не лише виокремити українські народні ремесла, а важливо простежити еволюцію їхніх основних видів від давніх часів до сьогодення. Слід звернути увагу на те, як природні умови, побут і господарські потреби зумовили розвиток обробки різних матеріалів – дерева, металу, скла, шкіри, каменю. Рекомендується вивчити характерні центри цих ремесел в Україні, ознайомитися з музейними експонатами, фотографіями, археологічними знахідками.

У **другому питанні**, слід з'ясувати, що таке еко-дизайн. Далі зосередитися на естетичних і технологічних властивостях різних матеріалів. Важливо навчитися бачити, як природна фактура дерева, блиск металу, прозорість скла чи м'якість шкіри впливають на художнє вирішення виробу. Рекомендується порівняти зразки предметів, виконаних із різних матеріалів, визначити, які технічні прийоми допомагають підкреслити їхню природну красу. Розглянути приклади еко-дизайну в інтер'єрі

Опрацьовуючи **третє питання**, варто показати, як народні традиції художньої обробки матеріалів можуть поєднуватися з інноваційними технологіями. Доцільно дослідити приклади сучасних майстрів або дизайнерських студій, які використовують лазерне різблення, гравіювання, 3D-друк чи цифрове моделювання для відтворення традиційних мотивів. Рекомендується обговорити переваги й ризики такого синтезу – збереження автентичності, екологічності, естетичну цінність.

Практичне заняття 10. Образ і техніка: виразні засоби художньої обробки матеріалів

Теоретичні питання:

1. Техніки художньої обробки: гравірування, інкрустація, чеканка, різблення, тиснення, ф'юзинг тощо.
2. Символіка та стилістика в оздобленні виробів з різних матеріалів.
3. Взаємозв'язок форми, матеріалу і функції предмета.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

1. Білецька, Л. М. Українське народне декоративно-ужиткове мистецтво: навчальний посібник. Київ: Каравела, 2010. 320 с.
2. Гошко, Ю. І. Народні художні промисли України. Київ: Либідь, 2009. 304 с.
3. Енциклопедія історії України: Україна – Українці. Кн. 1 / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України.

К.: В-во «Наукова думка», 2018. 608 с. URL:

http://www.history.org.ua/?termin=tradetsyjna_kultura_remesla_ta_promysly

4. Крук, Г. П. Естетика українського народного мистецтва. Київ: Наукова думка, 2018. 280 с.

5. Литвиненко, Н., Вороніна, М., & Лавренюк, О. Вторинне використання матеріалів у дизайні одягу. Вісник КНУКіМ. Серія «Мистецтвознавство», (47), 2022. 177–185. URL: <http://arts-series-knukim.pp.ua/article/view/269635>

6. Сидор, О. П. Декоративно-ужиткове мистецтво України ХХ–ХХІ ст.: тенденції розвитку. Львів: Видавництво ЛНУ ім. І. Франка, 2021. 252 с.

Художня обробка дерева

7. Бевз, М. В. Мистецтво металу в народній культурі України. Львів: Світ, 2010. 192 с.

8. Білан, Н. М. Художня обробка дерева в Україні: традиції та сучасність. Київ: Мистецтво, 2012. 144 с.

9. Воропай, О. Звичаї нашого народу: етнографічний нарис. Київ: Обереги, 2004. 528 с.

10. Галай, О. П. Українська різьба по дереву: традиції, орнаментика, техніка виконання. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2017. 180 с.

11. Данченко, В. І. Деревообробне мистецтво українців: регіональні особливості та технології. Львів: Світ, 2015. 208 с.

12. Рубан, В. І. Ковальське мистецтво України: історія, техніка, орнамент. Харків: Основа, 2013. 160 с.

Художня обробка металу

13. Гургула, Т. С. Народні промисли з художнього металу в Україні. Тернопіль: Джура, 2018. 120 с.

Художня обробка скла

14. Кузьменко, Л. В. Скляне мистецтво України: від гутництва до студійного скла. Київ: Родовід, 2020. 176 с.

15. Чернявська, О. Л. Українське художнє скло: традиції і сучасність. Київ: Мистецтво, 2016. 148 с.

16. Шевченко, О. І. Майстри українського художнього скла. Львів: Артос, 2009. 96 с.

Художня обробка шкіри

17. Гайдук, Н. Українська шкіряна пластика: історія, техніка, орнамент. Львів: Світ, 2018. 156 с.

18. Левченко, Т. І. Шкіряні вироби в традиційній культурі України. Київ: Либідь, 2014. 128 с.

19. Мельник, Г. П. Художня обробка шкіри в українських ремеслах. Ужгород: Карпати, 2011. 112 с.

Художня обробка каменю

20. Бойко, І. С. Українська народна пластика з каменю. Чернівці: Рута, 2015. 128 с.

21. Кондратюк, П. М. Кам'яне мистецтво України: традиції різьбярства. Київ: Мистецтво, 2008. 172 с.

22. Мельничук, Ю. О. Народна каменерізна справа в Україні. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2012. 144 с.

Методичні поради

Під час підготовки **першого питання** необхідно ознайомитися з основними техніками художньої обробки різних матеріалів (гравірування, інкрустація, чеканка, різьблення, тиснення, ф'юзинг та ін.), зрозуміти їхні технологічні особливості та художні можливості.

Слід вивчити, у яких матеріалах найчастіше застосовують кожну техніку: гравірування – у металі та склі, інкрустацію – у дереві та кістці, чеканку – у металі, різьблення – у дереві й камені, тиснення – у шкірі, ф'юзинг – у склі. Рекомендується переглянути зразки робіт, звертаючи увагу на характер фактури, ритм орнаменту й деталі виконання.

У **другому питанні**, слід звернути увагу на символічний зміст декоративних елементів та на те, як матеріал впливає на стилістичне рішення виробу. Варто дослідити, як через орнамент, колір, форму й фактуру майстри передавали народні уявлення про красу, гармонію, добро та духовність. Рекомендується порівняти стилістику традиційних виробів різних регіонів України або народів світу, визначити спільні риси й відмінності у трактуванні символів.

Розглядаючи **третє питання**, важливо усвідомити, що художня цінність виробу визначається гармонійним поєднанням його функціонального призначення, матеріалу та форми. Слід навчитися аналізувати, як властивості матеріалу – твердість, прозорість, гнучкість, текстура – впливають на вибір художньої техніки й загальну композицію виробу. Рекомендується розглянути приклади ремісничих і дизайнерських об'єктів, у яких форма підкреслює функцію (наприклад, різьблені дерев'яні ложки, ковані брами, скляні ф'юзингові панно).

Практичне заняття 11. Сучасне декоративно-ужиткове мистецтво: авторські техніки та дизайн

Теоретичні питання:

1. Поєднання матеріалів у сучасному арт-дизайні.
2. Еко-дизайн і повторне використання природних матеріалів.
3. Сучасні українські та світові майстри: аналіз творчих підходів.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

1. Білецька, Л. М. Українське народне декоративно-ужиткове мистецтво: навчальний посібник. Київ: Каравела, 2010. 320 с.
2. Гошко, Ю. І. Народні художні промисли України. Київ: Либідь, 2009. 304 с.

3. Енциклопедія історії України: Україна – Українці. Кн. 1 / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. К.: В-во «Наукова думка», 2018. 608 с. URL: http://www.history.org.ua/?termin=tradytsijna_kultura_remesla_ta_promysly
4. Крук, Г. П. Естетика українського народного мистецтва. Київ: Наукова думка, 2018. 280 с.
5. Литвиненко, Н., Вороніна, М., & Лавренюк, О. Вторинне використання матеріалів у дизайні одягу. Вісник КНУКіМ. Серія «Мистецтвознавство», (47), 2022. 177–185. URL: <http://arts-series-knukim.pp.ua/article/view/269635>
6. Сидор, О. П. Декоративно-ужиткове мистецтво України ХХ–ХХІ ст.: тенденції розвитку. Львів: Видавництво ЛНУ ім. І. Франка, 2021. 252 с.
Художня обробка дерева
7. Бевз, М. В. Мистецтво металу в народній культурі України. Львів: Світ, 2010. 192 с.
8. Білан, Н. М. Художня обробка дерева в Україні: традиції та сучасність. Київ: Мистецтво, 2012. 144 с.
9. Воропай, О. Звичаї нашого народу: етнографічний нарис. Київ: Обереги, 2004. 528 с.
10. Галай, О. П. Українська різьба по дереву: традиції, орнаментика, техніка виконання. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2017. 180 с.
11. Данченко, В. І. Деревообробне мистецтво українців: регіональні особливості та технології. Львів: Світ, 2015. 208 с.
12. Рубан, В. І. Ковальське мистецтво України: історія, техніка, орнамент. Харків: Основа, 2013. 160 с.
Художня обробка металу
13. Гургула, Т. С. Народні промисли з художнього металу в Україні. Тернопіль: Джура, 2018. 120 с.
Художня обробка скла
14. Кузьменко, Л. В. Скло мистецтво України: від гутництва до студійного скла. Київ: Родовід, 2020. 176 с.
15. Чернявська, О. Л. Українське художнє скло: традиції і сучасність. Київ: Мистецтво, 2016. 148 с.
16. Шевченко, О. І. Майстри українського художнього скла. Львів: Артос, 2009. 96 с.
Художня обробка шкіри
17. Гайдук, Н. Українська шкіряна пластика: історія, техніка, орнамент. Львів: Світ, 2018. 156 с.
18. Левченко, Т. І. Шкіряні вироби в традиційній культурі України. Київ: Либідь, 2014. 128 с.
19. Мельник, Г. П. Художня обробка шкіри в українських ремеслах. Ужгород: Карпати, 2011. 112 с.
Художня обробка каменю

20. Бойко, І. С. Українська народна пластика з каменю. Чернівці: Рута, 2015. 128 с.

21. Кондратюк, П. М. Кам'яне мистецтво України: традиції різьбярства. Київ: Мистецтво, 2008. 172 с.

22. Мельничук, Ю. О. Народна каменерізна справа в Україні. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2012. 144 с.

Методичні поради

При підготовці **першого питання** важливо дослідити, як у сучасному декоративно-ужитковому мистецтві митці комбінують різні матеріали – дерево, метал, скло, текстиль, кераміку, пластик – для створення нових художніх ефектів. Слід звернути увагу на принципи гармонійного поєднання фактур, кольорів і форм, а також на роль контрасту та текстурних переходів у виразності композиції. Рекомендується переглянути роботи сучасних дизайнерів і художників, які експериментують із міксом матеріалів.

Готуючись до **другого питання**, слід розкрити суть еко-дизайну як пряму, що поєднує естетику, функціональність і дбайливе ставлення до природи. Варто звернути увагу на використання природних, перероблених і біорозкладних матеріалів – дерева, глини, льону, паперу, скла, а також на принципи повторного використання предметів і утилізації відходів у творчих проєктах. Доцільно проаналізувати приклади українських і світових ініціатив у сфері еко-арту, оформлення інтер'єрів або моди.

Опрацьовуючи **третє питання**, необхідно дослідити діяльність сучасних митців і дизайнерів декоративно-ужиткового мистецтва – як українських, так і зарубіжних. Слід звернути увагу на їхні авторські техніки, експериментальні підходи, поєднання традицій і новаторства. Рекомендується обрати кількох майстрів (наприклад, Оксану Мас, Сергія Коваленка, Катерину Соснову або закордонних митців, як-от Патріка Бланка, Теда Нотена) та провести короткий порівняльний аналіз їхніх робіт.

Теми для індивідуальних творчо-прикладних завдань

1. Від ремесла до дизайну: синтез традиційних технік та сучасних технологій.
2. Мова символів у сучасному виробі з природного матеріалу.
3. Еко-дизайн та творчість з перероблених матеріалів.
4. Традиція хатнього декору в Україні.

Контрольні запитання та завдання для перевірки знань

- Як розвивалася деревообробка в українській та світовій культурі?
- Які особливості мав розвиток ковальства у різних історичних епохах?
- Що таке гутництво і як змінювалися технології виготовлення скла?
- Які художні властивості дерева, скла, металу, шкіри й каменю визначають особливості їх обробки?
- Як фактура і колір матеріалу впливають на художній образ виробу?

- Як поєднуються традиційні техніки з сучасними технологіями (лазерне різьблення, 3D-гравіювання)?
- Які приклади синтезу стародавніх ремісничих методів і сучасного дизайну можна назвати?
- Як вплинули історичні ремесла на формування сучасного декоративно-ужиткового мистецтва?
- Назвіть основні техніки художньої обробки різних матеріалів.
- Які особливості має різьблення по дереву порівняно з різьбленням по каменю?
- Як створюється художній ефект у техніках тиснення або ф'юзингу?
- Які символи найчастіше використовуються в оздобленні виробів з дерева, металу чи скла?
- Чому важливо враховувати взаємозв'язок між матеріалом і призначенням виробу?
- Як художня техніка допомагає передати задум автора?
- Наведіть приклади поєднання форми, матеріалу та функції у виробках народного чи сучасного мистецтва.
- Як поєднуються різні матеріали у сучасному арт-дизайні?
- Які сучасні тенденції спостерігаються у використанні скла, металу, дерева та каменю в дизайні?
- Що таке еко-дизайн і як він впливає на вибір матеріалів?
- Як технології апсайклінгу змінюють підхід до художньої обробки матеріалів?
- Які новаторські техніки використовують сучасні художники у роботі з деревом або склом?
- Як глобальні мистецькі тенденції впливають на українських майстрів?
- У чому полягає індивідуальний стиль митця у декоративно-ужитковому мистецтві?
- Яку роль відіграє художня обробка матеріалів у сучасному предметному дизайні?

Тема 11. Витинанка. Плетіння з природних матеріалів. Художня кераміка

Практичне заняття 12. Українська витинанка

Теоретичні питання

1. Історичні корені української витинанки.
2. Основні техніки (симетрична, ажурна, сюжетна витинанка).
3. Вплив народного орнаменту на сучасний дизайн.
4. Використання витинанки у графічному дизайні, сценографії, рекламі.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

1. Гуляєва Н. Ю. Витинанка : практ. рек. для вчителів та витинанкарів-початківців. Вінниця : Книга-Вега, 2008. 48 с.
2. Зяткіна І. А. Витинанка : посібник. Тернопіль : Мандрівець, 2012. 92 с.
3. Мельник В. М. Мистецтво витинанки та аплікації : Навчальний посібник. Тернопіль : Навчальна книга Богдан, 2006. 256 с.
4. Сучасне українське декоративне мистецтво: збереження національної своєрідності в умовах глобалізації : монографія / НАН України, ІМФЕ ім. М.Т. Рильського, Київ, 2019. 240 с.

Інтернет ресурси

5. Музейний фонд України. URL:<https://museum.mcsc.gov.ua/>

Методичні поради

У **першому питанні** студенти мають виокремити витинанку як вид українського народного декоративного мистецтва. Ця техніка використовується для прикрашання житла – стін, вікон, полиць, а також для створення святкових орнаментів і сюжетних композицій. Рекомендується ознайомитися з народними традиціями витинанки в різних регіонах України, звернути увагу на часові періоди її розвитку та функціональне призначення (побутові та обрядові мотиви).

Друге питання заняття спрямоване на вивчення основних технік. Варто розкрити характеристики симетричної техніки (вирізування симетричних зображень шляхом згинання паперу навпіл); ажурної (вирізування дрібних, мереживних візерунків усередині силуету), а також сюжетної (створення цілісної композиції, часто з сюжетною лінією, яка може бути як симетричною, так і асиметричною. Потрібно опрацювати кожен техніку з акцентом на методику створення: як складається папір, як вирізаються елементи, як формується композиція.

При підготовці **третього питання** слід розглянути приклади використання українських орнаментів у сучасних дизайнерських проектах: текстиль, упаковка, інтер'єр, модні колекції. Варто зробити акцент на принципах адаптації традиційних мотивів у сучасних формах, обговорити, як елементи витинанки трансформуються у нових медіа та продуктах.

У **четвертому питанні** слід показати приклади використання витинанки у мистецькій діяльності (графічному дизайні, сценографії, рекламі). Рекомендується розглянути приклади комерційного та художнього застосування витинанки: плакати, оформлення вистав, театральні декорації, брендинг. На семінарі корисно обговорити технічні прийоми адаптації витинанки для цифрових технологій і великоформатного друку.

Практичне заняття 13. Плетіння з природних матеріалів: традиції та сучасність
Теоретичні питання:

1. Дослідити історичні витoki лозоплетіння та соломоплетіння в Україні.
2. Вивчити основні технічні прийоми: косичкове, спіральне, ажурне плетіння.
3. Зрозуміти роль природних матеріалів у сучасному еко-дизайні.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

1. Зузяк Т. П. Історія та теорія художнього плетіння з рослинних матеріалів в Україні (XIX–XX ст.) : монографія. Вінниця : Нілан-ЛТД, 2020. 170 с.
2. Овчаренко Л. Гончарне шкільництво як визначальний фактор творчого розвитку українського традиційного гончарства (1894–1941) : монографія. Опішне : Українське Народознавство, 2017. 1296 с.
3. Сучасне українське декоративне мистецтво: збереження національної своєрідності в умовах глобалізації : монографія / НАН України, ІМФЕ ім. М.Т. Рильського, Київ, 2019. 240 с.

Інтернет ресурси

4. Музейний фонд України. URL:<https://museum.mcsc.gov.ua/>
5. Техніки плетіння в українській традиції: від кошика до оберега / Музейний фонд України. URL: <https://museum.mcsc.gov.ua/blog/teqnic-pletinnia>

Методичні поради

Під час підготовки **першого питання** насамперед слід ознайомитися із давніми ремеслами виготовлення виробів з гнучких рослинних матеріалів та дослідити історичні витoki лозоплетіння та соломоплетіння в Україні. Варто ознайомитися з регіональними особливостями лозо- та соломоплетіння, вивчити, які вироби були поширені в різних областях і для яких потреб (побутові, обрядові, декоративні). Варто також коротко пояснити, як історичні умови (клімат, доступність матеріалів) впливали на обрані техніки.

У **другому питанні** слід розкрити зміст основних технічних прийомів, зокрема косичкове, спіральне, ажурне плетіння. Варто детально опрацювати кожен прийом, підкресливши послідовність кроків та типи матеріалів, які найкраще підходять для конкретного виду плетіння. Наголосити, що косичкове плетіння застосовували для виготовлення стрічок і декоративних елементів, кругове – для плетіння кошиків та посуду, хрестове – для створення міцних господарських виробів, а спіральне – для святкових солом'яних прикрас [5], ажурного плетіння лози, який створює легкі, наскрізні візерунки шляхом використання рідкого, прозорого плетіння або

створення проміжків у каркасі («павучки», «віконця» тощо). Показати використання для виготовлення меблів, декоративних елементів та інших художніх виробів.

Третє питання має допомогти зрозуміти роль природних матеріалів у сучасному еко-дизайні. Студентам рекомендується опрацювати приклади сучасних дизайнерських проєктів, де використовуються природні матеріали (корзини, меблі, декор, упаковка). Варто обговорити переваги екологічних матеріалів, їхню доступність, міцність і естетичні властивості. Можна також підготувати коротку дискусію про поєднання традиційних технік із сучасними матеріалами та технологіями, щоб показати актуальність народних практик у сучасному дизайні.

Практичне заняття 14. Художня кераміка: традиції, технології, стилістика

Теоретичні завдання:

1. Центри гончарства в Україні (Опішня, Косів, Васильків та ін.).
2. Символіка орнаменту та колористика у народній кераміці.
3. Авторська кераміка як вид сучасного мистецтва.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

1. Голубець О. Сучасна українська кераміка = Ukraine contemporary ceramics / Орест Голубець, Олеся Дворак-Галік, Володимир Хижинський. Львів : Колір ПРО, 2018. 135 с.
2. Мотиль Р. Я. Кераміка / Енциклопедія сучасної України / ред. кол.: І. М. Дзюба [та ін.] ; НАН України, НТШ. К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2001–2025.
3. Овчаренко Л. Гончарне шкільництво як визначальний фактор творчого розвитку українського традиційного гончарства (1894–1941) : монографія. Опішне : Українське Народознавство, 2017. 1296 с.
4. Петрашенко В. О. Керамічне виробництво як галузь давньоруського ремесла / Енциклопедія історії України : у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. ; Інститут історії України НАН України. К. : Наукова думка, 2007. Т. 4. С. 174.
5. Пуголовок Юрій. Історія української археологічної керамології (1991–2016). Опішне: Українське Народознавство, 2018. 272 с.
6. Українська Керамологія: Національний науковий щорічник. За рік 2007. Українське гончарство доби козацтва. Опішне: Українське Народознавство, 2011. Кн.ІІІ. Т.1. 264 с.

Інтернет ресурси

7. Музейний фонд України. URL:<https://museum.mcsc.gov.ua/>

8. Техніки плетіння в українській традиції: від кошика до оберега / Музейний фонд України. URL: <https://museum.mcsc.gov.ua/blog/teqnic-pletinnia>

Методичні поради

Метою цього заняття є показати гончарство як один із найдавніших ремесел України, що збереглося до наших днів і має багату історію від Трипільської культури до сучасності. У **першому питанні** слід підкреслити, що це традиційне українське ремесло полягає у виготовленні керамічних виробів з глини, таких як посуд, кахлі та іграшки. Далі рекомендується вивчити історію та особливості кожного центру (Опішня, Косів, Васильків, Львів, Потелич, Коломия та ін.): стилістичні відмінності, традиційні форми виробів, характерну техніку обробки та обпалення глини.

Під час підготовки **другого питання** варто детально проаналізувати орнаментальні мотиви та кольорову гаму, пояснити їхній смисловий і обрядовий зміст. Рекомендується опрацьовувати приклади різних регіонів для порівняння стилістики та колірних схем.

Опрацювання **третього питання** передбачає розуміння поняття «авторська кераміка». Її варто розглядати як вид сучасного мистецтва, в якому створення унікальних виробів з глини є вираженням індивідуального бачення майстра, а не масовим продуктом. На відміну від утилітарних предметів, вона сприймається насамперед як об'єкт мистецтва, що поєднує декоративні та функціональні якості, відображаючи творчий задум і майстерність автора у кожному виробі.

Обговорити кейси сучасних українських керамістів, яких можна розділити на майстрів, які продовжують традиційні ремесла (наприклад, в Опішні чи Косові), та авторів сучасних брендів, які створюють унікальні дизайнерські вироби. Наприклад Ольга Пильник (Pylnyk art ceramics), Катерина Єрмола (remember_the_home), Дмитро Білокінь (Dmytro Bilokin ceramics), а також майстерні та бренди, такі як MOX, Manna Ceramics, Quiet Form. Також є майстри, які працюють з традиціями, як-от представники косівської кераміки (Олекса Бахматюк, Петро Кошак).

Обговорити теми, матеріали, форми та техніки, що відрізняють авторську кераміку від народної.

Теми для індивідуальних творчо-прикладних завдань

1. Створення простої витинанки (листівка, орнаментальна композиція) за власним ескізом.
2. Поезія паперу в українській витинанці.
3. Витинанка у сучасному оформленні свят та інтер'єрів.
4. Розкрийте значення музеїв і керамологічних збірок для збереження та дослідження традицій кераміки (коротке есе).
5. Гончарство Опішні – серце української кераміки.

6. Розкрийте історичні витoki лозоплетіння та соломоплетіння в Україні: коли й де ці техніки були поширені, їх практичне призначення (коротке есе).

7. Мистецтво плетіння в українських обрядах.

Контрольні запитання та завдання для перевірки знань

Дискусійні питання:

- Чи можна вважати сучасний дизайн продовженням народних ремесел, таких як витинанка чи гончарство, чи це зовсім нова форма мистецтва?
- Чому інтерес до природних матеріалів у мистецтві знову зріс у ХХІ столітті?
- Чи має сенс зберігати традиційні техніки у «чистому вигляді», якщо сучасні митці часто поєднують їх із новими матеріалами та цифровими інструментами?
- Як народна кераміка впливає на сучасний простір – від архітектури до предметного дизайну?
- Чи може гончарство стати частиною урбаністичного середовища?
- Чи можлива «витинанка майбутнього» – у цифровому форматі, як елемент мультимедіа або доповненої реальності?

Контрольні питання:

- Дайте визначення терміну «витинанка».
- Назвіть основні історичні етапи розвитку витинанки в Україні.
- Поясніть відмінність між симетричною та ажурною витинанкою.
- Що таке сюжетна витинанка? Наведіть приклад сюжету.
- Назвіть три приклади використання витинанки у сценографії або рекламі.
- Назвіть основні природні матеріали, що традиційно використовувалися для плетіння в Україні.
- Що таке косичкове плетіння? Дайте коротку характеристику.
- Опишіть суть спірального плетіння – у чому його технологічна відмінність від косичкового?
- Наведіть приклади ажурного плетіння та його застосування в сучасних виробках.
- Яку роль відіграє плетіння з природних матеріалів у формуванні сучасних еко-трендів у дизайні інтер'єру?
- Які класичні центри гончарства в Україні?
- Поясніть поняття «колористика» в народній кераміці – які кольори найчастіше зустрічаються і чому.
- Що означає «символіка орнаменту» у народній кераміці? Наведіть 3 приклади символічних мотивів та їх традиційне тлумачення.

• У чому полягає відмінність між народною та авторською керамікою? Проілюструйте відповідь конкретними ознаками (стиль, техніка, призначення).

• Назвіть три критерії, за якими оцінюють художню цінність керамічного виробу.

• Особливості форми та декоративності виробів з лози й соломи.

• Відродження ремесел і їхнє місце в сучасному інтер'єрі.

• Екологічна цінність ручного плетіння.

ПРЕДМЕТНИЙ ПОКАЖЧИК

- Античність 7, 8
бароко 8, 14–16
Близький Схід 7, 8
види художньої практики 4
витинанка 3, 42–43, 46–47
вишивка 5, 10, 14, 17, 20, 22, 24, 27–28, 31
Візантія 7, 12
вітраж 8, 9, 17, 19
вітражне мистецтво 17
гончарство 5, 14–15, 17, 22, 45–47
гутне скло 10
емалі 8, 12
золотошвейництво 10, 12
карбування 5, 11–12
кераміка 3, 5, 10, 17, 42, 45–47
килимарство 12, 14, 15, 17
Китай 7, 10
Київська Русь 10, 12, 13
класицизм 8, 20
композиційна закономірність 4
коринфська техніка 9
лакування 9
межирічські житла/композиції 12
мистецтво сарматів 12
мозаїка 8, 12
морфологія 4
модерн 8, 17, 19, 20
національний стиль 17, 18
Новий час 8
Новітній час 8
орнамент 4, 5
Ольвія 11
Північне Причорномор'я 11
плетіння (з природних/рослинних матеріалів) 3, 42, 43, 46, 47
полістилізм 34, 36
предметно-духовний світ (ДПМ) 4, 5
розпис 5, 22, 42
рококо 8, 15, 16
Ренесанс 8, 14, 15
Середньовіччя 7, 8
Скіфське мистецтво 12
Слуцькі пояси 14
Стародавній Єгипет 7, 9
ткацтво 5, 14, 15, 17, 22, 31
Тира 11
торевтика 11, 12
Трипільля (антропоморфна пластика/вбрання) 12, 13
Українське ДПМ XIV–XVIII ст. 13, 16
Українське ДПМ XIX – перша половина XX ст. 16–23
Українське ДПМ кінця XX – початку XXI ст. 24–36
ужиткове мистецтво (побутування) 11, 12
художня обробка дерева 10, 11, 17, 22, 45, 47
художня обробка каменю 3, 5, 9, 10, 35, 37, 39, 41, 42
художня обробка металу 10, 12, 14, 15, 17, 22
художня обробка шкіри 3, 24, 35, 37, 39, 42
художня промисловість 33, 36
художня тканина/гобелен 17, 18, 22, 31
художні промисли 4, 5, 14, 15, 17, 18, 22, 24, 31, 33, 36
храмові/церковні твори (іконостаси, метал, хоругви) 14, 15, 17
хоругви 14, 17
іконостаси 14
Індія 7, 9
Японія 7, 10
єгейська культура 7, 8, 10
«камарес» (критський розпис кераміки) 9
Мізіна (статуетки/орнамент) 12
ювелірне мистецтво 9, 10
фарфор 14, 15
фаянс 14, 15
фігурний посуд 11, 12
шкіра (див. художня обробка шкіри) 3, 24, 35, 37, 39, 42

Електронне навчально-методичне видання

Тетяна БІЛАН, Оксана ЗЕЛЕНА, Оксана ПЕТРІВ

**ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНЕ МИСТЕЦТВО
ТА ХУДОЖНІ ПРОМИСЛИ**

Методичні матеріали до практичних занять

Здано до набору 30.11.2025 р. Формат 60x90/16. Гарнітура Times. Ум. друк. арк. 2,7.

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка.
82100, Дрогобич, вул. Івана Франка, 24.